

ב"ה • ערב שבת קודש פרשת נצבים • כ"ז באלול התשע"ח

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

התקשרות

אירנט

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפרשת השבוע
• הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

חב"ד
כל הלב לכל אחד

צעירי
אגודת
חב"ד

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ז באלול ה'תשע"ח – ה' בתשרי ה'תשע"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר המצוות
ו'	כ"ז באלול	הל' יסודי התורה פרק זט.	הל' נזירות פרק ט.	מל"ת סג. שה. מ"ע קעב.
ש"ק	כ"ח באלול	פרק יו"ד. הל' דעות.. בפרקים אלו. פרק א"ב.	פרק י.	מל"ת סד. מ"ע ח. ו. רו.
א'	כ"ט באלול	פרק ג"ה.	הל' ערכין וחרמין.. בפר' קים אלו. פרק א.	מ"ע רז. מל"ת שב. מ"ע רה. מל"ת שג.
ב'	א' בתשרי	הל' דעות פרק רז. הל' תלמוד תורה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ב.	מל"ת רנו. שא. דש. שה.
ג'	ב' בתשרי	פרק ב"ד.	פרק ג.	מ"ע יא.
ד'	ג' בתשרי	פרק ה"ז.	פרק ד.	מ"ע רט.
ה'	ד' בתשרי	הל' עבודת כוכבים וחקר תיהם.. בפרקים אלו. פרק א"ג.	פרק ה.	מל"ת י. מז. ו. ה. ב. ג. ד. טו. מ"ע קפו. מל"ת כג. כד.
ו'	ה' בתשרי	פרק ד"ו.	פרק ו.	מל"ת יז. יח. יט. כ. כא. כו. כח. כז. כט. יד. ט. ז.

זמני השבוע

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחה החמה	זמן ק"ש סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 הורחה	ד' 72 לפני הורחה							
ו', כ"ז באלול	4.15	5.06	5.28	6.26	9.27	12.39	1.10	6.57.7	7.22
ש"ק, כ"ח באלול	4.16	5.07	5.29	6.27	9.27	12.38	1.10	6.56.4	7.21
א', כ"ט באלול	4.17	5.07	5.29	6.28	9.27	12.38	1.09	6.55.1	7.19
ב', א' בתשרי	4.18	5.08	5.30	6.28	9.28	12.38	1.09	6.53.8	7.18
ג', ב' בתשרי	4.19	5.09	5.31	6.29	9.28	12.37	1.09	6.52.5	7.17
ד', ג' בתשרי	4.20	5.10	5.31	6.29	9.28	12.37	1.08	6.51.2	7.15
ה', ד' בתשרי	4.21	5.10	5.32	6.30	9.28	12.37	1.08	6.49.9	7.14
ו', ה' בתשרי	4.22	5.11	5.33	6.31	9.28	12.36	1.07	6.48.5	7.13

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.

** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.

*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסיודרו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם). שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש	דה"נ	צה"ש
נצבים	6:20	7:32	6:35	7:34	6:27	7:34	6:37	7:34
א' דראש השנה	6:17	-	6:33	-	6:24	-	6:35	-
ב' דראש השנה	7:29	7:28	7:31	7:30	7:31	7:29	7:31	7:30
וילך / שובה	6:11	7:22	6:26	7:24	6:18	7:24	6:28	7:24

צעיירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו • יו"ר: הרב יוסף יצחק הכהן אהרונב

מערכת: לוי יצחק שייקביץ, יוסף יצחק אולידורט • עיצוב: אליעזר מרגליות

מו"ל: המרכז לעזרי שליחות, ת"ד 1122 כפר חב"ד 6084000

פקס: 03-9606169 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

7474-ISSN 0793

האחדות שמתגלה במסכת ראש השנה

שני התלמודים, הבבלי והירושלמי, מתייחסים באופן שונה להתחלת וסיום מסכת ראש השנה. אין באמת מחלוקת לגבי שליח ציבור המוציא את הרבים ידי חובתם תפילה. התלמודים מייצגים שיטות לימוד שונות, שאינן סותרות אלא משלימות זו את זו. האיחוד בין התלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי קשור עם הגאולה האמיתית והשלימה. והרמז מהסוגיה למעמד ומצב של בני ישראל בראש השנה. משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

שרוצה לצאת כמה ששומע מהש"ץ צריך שיהיה שם מראש התפילה וישמע כל הברכות כולן על הסדר (ואינו יוצא ידי חובתו אם שומע רק את הברכות דמלכיות זכרונות ושופרות, ושאר הברכות (ג' ראשונות וג' אחרונות) יאמר בעצמו). ומסיים שם: "מתניתא² אמרה כן, סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם", כלומר, שגם ממתניתא שמעינן שצריך שיהיה שם מתחילת התפלה, כי במשנה נאמר "סדר ברכות אומר אבות וכו'", שמזה מובן שסדר תפלה זו היא מתחלת אבות ועד סוף, כהמשך דברי המשנה שם: "ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים".

וצריך להבין: מהו ההסבר בשינוי שבין הבבלי לירושלמי בנוגע לסיום המסכת – בהתאם לכללות החילוק שבין דרך הלימוד בבבלי לדרך הלימוד בירושלמי?

1

נוסף לזה – ישנם כמה דיוקים בנוגע לדברי הירושלמי:

2. המשנה. המערכת.

A

במשנה האחרונה דמסכת ר"ה נאמר¹: "כשם ששליח ציבור חייב, כך כל יחיד ויחיד חייב, רבן גמליאל אומר שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן". ומבואר בגמרא: "כשם שמוציא את שאינו בקי, כך מוציא את הבקי", כלומר, אף-על-פי שבשאר ימות השנה אין הש"ץ מוציא בתפלתו אלא את מי שאינו בקי, אף-על-פי-כן, במוסף של ר"ה אף הבקי יוצא בתפלת הש"ץ, "משום דאוושי", "שהרי כאן תשע (ברכות) וארוכות ומטעות דאין הכל בקי אין בהן" (פרש"י). ובסיום המסכת – בתלמוד בבלי – נאמר: "לא פטר רבן גמליאל אלא עם שבשדות, מאי טעמא משום דאניסי במלאכה, אבל בעיר לא".

אבל בתלמוד ירושלמי הסיום הוא באופן שונה: "והוא שיהיה שם מראש התפלה", כלומר, מי

1. בתחילת הדברים אמר כ"ק אדמו"ר: "נהוג ביום ה"אירצייט" לערוך "סיום" על מסכת הקשורה ושייכת לימים אלו, וכנהוג לאחרונה – להתעכב על השינויים שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי, ובפרט שלימוד הירושלמי הוא ענין שהזמן גרמא – כי בקרוב ממש יוצאים מ"בבל" (כללות ענין הגלות) ובאים ל"ירושלים", בגאולה האמיתית והשלימה עליידי משיח צדקנו".

ועל־דרך־זה בשו"ע אדמו"ר הזקן⁵: "והוא שיהיה בבית־הכנסת עם הש"ץ וישמע ממנו התפילה מראש ועד סוף", כלומר, שהטור ואדמו"ר הזקן בשו"ע שלו מביאים את דברי הירושלמי בתור פסק דין להלכה, ואם כן, מהו הטעם שהרמב"ם אינו מביא את דברי הירושלמי!?

דרך אגב - ישנה תמיהה נוספת בנוגע לדברי אדמו"ר הזקן בשו"ע (ע"ש): מדוע לא כתב אדמו"ר הזקן שיוצאים ידי חובה על־ידי שמיעת תפלת הש"ץ רק כאשר עונים אמן אחר כל ברכה וברכה - כפי שפוסק אדמו"ר הזקן בהלכות תפילה⁶: "שומעים ומכוונים לברכת הש"ץ ויענו אמן אחריו!?"

ההוכחה ד"מתניתא אמרה כן" ("והוא שיהיה שם מראש התפלה") היא - מדברי המשנה: "סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם... ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים", כלומר, שסדר תפילה זו היא מתחלת אבות ועד סוף. ועל־פי־זה אינו מובן: מדוע נאמר "מתניתא אמרה כן, סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם", ואינו ממשיך "ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים" (ועד שאפילו אינו מרמז זאת על־ידי הוספת תיבת "וכו") - הרי העיקר חסר מן הספר, כי כל ההוכחה מדברי המשנה היא מ"ש"סדר ברכות אומר אבות וכו' וברכת כהנים", כלומר, מתחלת אבות ועד סוף, וזהו "סדר ברכות" - לעיכובא,

חתימת תלמוד בבלי הייתה מאה שנה לערך לאחרי חתימת תלמוד ירושלמי. וזהו אחד הטעמים לכלל דהלכה כבבלי לגבי ירושלמי

א

נוסף לזה: ידוע מנהגם של גדולי ישראל לקשר את סיום המסכת עם התחלתה - נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן (כמבואר בספר יצירה). וכפי שמצינו בתורה שבכתב שמקשרים את סיום התורה ("לעיני כל ישראל") עם התחלתה ("בראשית ברא אלקים") - "מתכיפין התחלה להשלמה".

[וכידוע הרמז המובא בכמה מקומות - שכאשר מקשרים ומחברים את האות ל' שבסיום התורה ("ישראל") עם האות ב' שבהתחלת התורה ("בראשית") - נעשה הצירוף דתיבת "לב", ובזה מרומז שהתורה היא לבן של ישראל, בדוגמת הלב שבו נמצא פנימיות ועצמיות חיות הנפש עוד יותר מאשר במוח שבראש, כמבואר בדרושי חסידות. ובפשטות: "הדם הוא הנפש", וכללות הענין דהילוך הדם בכל אברי הגוף (שבזה תלוי בריאות

ואם־כן, מדוע לא הביאה הגמרא את המשך וסיום דברי המשנה - "ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים"!?]

גם צריך להבין: בהלכות תפילה³ מבאר הרמב"ם את החילוק שבין תפילת כל ימות השנה לתפילת ראש־השנה ויום־הכיפורים - שבכל ימות השנה הש"ץ מוציא רק את זה "שאינו יודע להתפלל, אבל היודע אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו", אבל בראש־השנה ויום־הכיפורים "שליח ציבור מוציא את היודע כשם שמוציא מי שאינו יודע, מפני שהם ברכות ארוכות וכו'". ולכאורה: מדוע לא הביא גם את דברי הירושלמי - "והוא שיהיה שם מראש התפילה"!?]

תמיהה זו מתחזקת עוד יותר - כאשר רואים את דברי הטור⁴: "בראש־השנה וביום־הכיפורים ש"ץ מוציא לכל מי שהוא בבית הכנסת ושמעו ממנו התפילה מראש ועד סוף אפילו אם הוא בקי כו'",

5. שם ס"ב.

6. סימן קכ"ד סעיף א.

3. פ"ח הלכות ט"י.

4. אורח־חיים סימן תקצ"א.

הגוף) נעשה עליידי פעולת הלב]. ובהתאם לזה – צריכים לבאר גם את טעם השינוי שבין הבבלי לירושלמי בנוגע להתחלת מסכת ר"ה: התחלת מסכת ר"ה בבלי היא: "למלכים, למאי הלכתא, אמר רב חסדא לשרותו כו". ואילו התחלת מסכת ר"ה בירושלמי היא: "כתיב החודש הזה לכם ראש חדשים, לכם הוא ראש, ואינו ראש לא לשנים ולא לשמיטים וכו'".

ולכן, צריכים למצוא את נקודת החילוק שבין דרך הלימוד בבבלי לדרך הלימוד בירושלמי, שעל-פיזה יובנו השינויים שבין הבבלי לירושלמי – הן בסיום המסכת והן בהתחלתה, כדלקמן:

ה

ועל-פיזה יובן החילוק שבין הבבלי לירושלמי – בסיום המסכת:

כאשר לומדים את הסוגיא אודות ש"ץ המוציא את הרבים כו' – הנה בירושלמי לומדים את כללות העניין בלבד: שמיעת תפילת הש"ץ – "והוא שיהיה שם מראש התפילה". אבל בבבלי ממשיכים ללמוד ולבאר את פרטי הדברים: "לא פטר רבן גמליאל אלא עם שבשדות, אבל בעיר לא", כלומר, שישנו חילוק בין עם שבשדות לאלו שבועיר – שזהו חילוק פרטי בכללות העניין.

[דרך אגב – ישנו רמז נפלא בנוגע לסיום המסכת בתלמוד בבלי, אודות החילוק שבין "עם שבשדות" לאלו הנמצאים "בעיר": דובר כמה פעמים שהחילוק בין חודש אלול לחודש תשרי (שהתחלתו

ד

החילוק הכללי שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי הוא – שחתימת תלמוד בבלי הייתה מאה שנה לערך לאחר חתימת תלמוד ירושלמי. כלומר, לאחר סיום השקלא־וטריא בביאור דברי המשנה בתלמוד ירושלמי (כאשר נחתם תלמוד ירושלמי), עדיין המשיכו בשקלא־וטריא דביאור דברי המשנה בתלמוד בבלי במשך מאה שנה נוספות, עד לחתימת תלמוד בבלי. וזהו א' הטעמים לכלל דהלכה כבבלי לגבי ירושלמי – על-דרך הכלל דהלכה כבתראי, לפי

בתור הכנה לגאולה האמיתית והשלימה, צריך להיות החיבור דבבל עם ארץ ישראל בתורה: לימוד תלמוד בבלי עם תלמוד ירושלמי

בר"ה) – שבחודש אלול נמצאים במעמד ומצב ד"עם שבשדות", לפי שאז נמצא המלך בשדה כו', ובבוא ר"ה אזי חוזרים מן השדה אל העיר, ויש לומר שעניין זה נרמז במה שכתוב בסוף מסכת ר"ה (הכלול כבר בתחלתה) אודות החילוק שבין "עם שבשדות" לאלו הנמצאים "בעיר" – כי בר"ה נפעל השינוי מהמעמד ומצב ד"עם שבשדות" למעמד ומצב ד"אנשי העיר".

ועל-פיזה מובן גם מדוע בירושלמי הובא רק "סדר ברכות אומר אבות וגבורות וקדושת השם",

שהם ראו את דברי הראשונים, ואף-על-פי-כן פסקו באופן כך וכך: היות שחתימת תלמוד בבלי היתה לאחר חתימת ירושלמי, מובן, שהאמוראים שהמשיכו לפלפל בשקלא־וטריא דתלמוד בבלי הם בבחינת "בתראי" לגבי האמוראים שפלפלו בשקלא־וטריא דתלמוד ירושלמי, ולכן הלכה כמותם.

ועל-פיזה מובן, שישנו חילוק בסגנון ודרך הלימוד בין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי: היות שתלמוד ירושלמי קודם לתלמוד בבלי – מובן,

מבלי הבט על זה שאחד מהם נמצא במעמד ד"מחשכים", ואחד נמצא בקרן ופינה של אורה - הרי הם מתאחדים כאחד

תהיה ארץ ישראל בתכלית ההרחבה - לא רק ת' פרסה על ת' פרסה, אלא בכל הארצות.

ולכן, בתור הכנה לגאולה האמיתית והשלימה, צריך להיות החיבור דבבל (שאר כל הארצות) עם ארץ ישראל בתורה: לימוד תלמוד בבלי עם תלמוד ירושלמי [תלמוד של ארץ ישראל, כלומר, שכל ארץ ישראל נקראת כאן בשם "ירושלים" - תלמוד ירושלמי, בהתאם ליעוד "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל"]⁸ באופן ששניהם נעשים למציאות אחת.

ועל-דרך-זה בנוגע לעבודת האדם:

החילוק שבין תלמוד בבלי לתלמוד ירושלמי בעבודת האדם הוא - על-דרך החילוק שבין עבודת בעלי תשובה לעבודת הצדיקים: אודות תלמוד בבלי אמרו חז"ל "במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי", לפי שבתלמוד בבלי ישנם ריבוי קושיות ושקלאזוטריא כו' עד שבאים לביור המסקנא. אבל תלמוד ירושלמי הוא באופן דאור ישר, כלומר, שאין צורך בריבוי יגיעה ושקלאזוטריא כו', וכמאמר רז"ל על הפסוק "וזהב הארץ היא טוב" - "אין תורה כתורת ארץ ישראל". וזהו גם כללות החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת בעלי תשובה: עבודת הצדיקים - "אדם ישר הולך", אור ישר, ועבודת בעלי תשובה - בירור והפיכת החושך, "במחשכים הושיבני".

והיות שתכלית השלימות בעבודת האדם היא - ב' אופני העבודה (עבודת הצדיקים ועבודת בעלי תשובה) גם יחד (שזהו החידוש דלעת"ל כו'), הרי זה מתבטא גם בלימוד התורה - כאשר לומדים תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי באופן שאין מחלוקת ביניהם, אלא אדרבה: כל א' מהם מסייע לשני, ועד ששניהם נעשים למציאות אחת.

וכללות הלימוד באופן שאין מחלוקת כו' - הוא על-דרך המבואר באגה"ק⁹ שהתחלתה "בר"מ פ' נשא והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע בהאי

ללא המשך וסיום דברי המשנה, "ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים"⁷ - כי היות שסגנון הירושלמי הוא בקיצור ובכללות, אזי מספיק להביא את התחלת דברי המשנה בלבד, כי מהלשון "סדר ברכות כו'" מובן שסדר זה (המפורט בהמשך דברי המשנה עד סיומו - "ברכת כהנים") הוא לעיכובא, ולכן, בסגנון הירושלמי אין צורך לפרט ולהביא את המשך דברי המשנה.

וזהו גם הטעם לחילוק שבין הבבלי לירושלמי בהתחלת המסכת:

כאשר לומדים את דברי המשנה "ארבעה ראשי שנים הן, באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים כו'" - הנה בירושלמי מתחילים בלימוד כללות הענין: מהו מקור הדברים שא' בניסן הוא ר"ה "למלכים ולרגלים" בלבד, ולא לשנים ולא לשמיטים ויובלות וכיו"ב. ולאחרי שלומדים את כללות העניין בירושלמי - ממשיכים ללמוד בבבלי את פרטי הדברים: "למלכים - למאי הלכתא", כלומר, לאחרי שידעו כבר שא' בניסן הוא ר"ה למלכים, נשאלת השאלה: "למאי הלכתא", ועל זה בא הביאור - "לשטרות", כלומר, להבחין בין שטר חוב מוקדם למאוחר וכו'.

1

כללות הלימוד דבבלי וירושלמי בהתאם לכלל שלא לאפושי במחלוקת, כלומר, שאין כאן מחלוקת בין הבבלי לירושלמי, אלא אדרבה: הלימוד דבבלי בא בתור המשך וסיום לאחרי הלימוד בירושלמי (כללות העניין - בירושלמי, ופרטי העניין - בבבלי) - הרי זה קשור במיוחד עם הגאולה האמיתית והשלימה.

בגאולה האמיתית והשלימה יקויים היעוד "עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל, ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות", ואז

8. סימן כ"ו.

7. כ"ל ס"ו.

העילוי ד"יתרון האור מן החושך" (כשם שכירור
ההלכה לאמיתתה נעשה דווא על-ידי השקלא-
וטריא בתלמוד בבלי – "במחשכים הושיבני").
וכאשר לומדי התורה נמצאים במעמד ומצב של
אחדות (לא רק אהבת ישראל, אלא גם אחדות
ישראל) – הרי זה ה"כלי" המתאים לאחד את ב'
התלמודים דבבלי וירושלמי.

וזהו ההכנה לקיום היעוד: "עתידה ארץ ישראל
שתפשט בכל הארצות" – אחדות בין בבל לארץ
ישראל כפשוטם של דברים (לא רק בתורה).

גמ' (משיחת וא"ו תשרי תשמ"ג)
תורת מנחם תשמ"ג, כרך א', עמ' 65

חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר . . יפקון בי' מן
גלותא ברחמים" (באופן ד"לכתחילה אריבער")
– שלעתיד לבוא יהי עיקר הלימוד בפנימיות
התורה, "אילנא דחיי, דלית תמן לא קשיא כו' ולא
מחלוקת כו'".

...והנה, כדי לאחד את ב' התלמוד דבבלי
וירושלמי – צריך להיות ענין האחדות אצל בני-
ישראל, לומדי התורה, כלומר: מבלי הבט על זה
שאחד מהם נמצא במעמד ומצב ד"מחשכים",
ואחד נמצא בקרן ופינה של אורה או במעמד
ומצב דאור גדול – הרי הם מתאחדים כאחד
ונעשים למציאות אחת, ואדרבה: על-ידי-זה נפעל

סיכום

דין שמיעת תפילת הש"ץ בלבד – "והוא
שיהיה שם מראש התפילה". הבבלי מבאר
את פרטי הדברים – "לא פטר אלא עם
שבשדות, אבל בעיר לא".

התחלת המסכת – הירושלמי מציין באופן
כללי, שראש-השנה שייך למלכים ולא
לעניינם אחרים, והבבלי נכנס לפרטי הדברים
– "למאי הלכתא" – "לשטרות".

ויש להוסיף, שהחיבור בין תלמוד בבלי
לתלמוד ירושלמי, דהיינו, שאין ביניהם
מחלוקת אלא אחדות – שהתלמוד בבלי
משלים את התלמוד ירושלמי, הינו הכנה
לגאולה האמיתית והשלימה, שארץ ישראל
עתידה להתפשט בכל הארצות, ו'בבלי' וארץ
ישראל הופכים למציאות אחת.

רעיון האחדות בין התלמודים קיים גם
בעבודת האדם, וזה חיבור עבודת הצדיקים
(תלמוד ירושלמי) עם עבודת בעלי התשובה
(תלמוד בבלי), ועל-ידו מביאים את האחדות
הממשית בין ארץ-ישראל ובבל בגאולה
האמיתית והשלימה.

צריך להבין מדוע שני התלמודים, הבבלי
והירושלמי, פותחים ומסיימים את מסכת
ראש השנה באופן שונה:

סיום המסכת הוא בעניין שליח חיבור
המוציא ידי חובת הציבור: הבבלי מציין,
ששליח חיבור מוציא ידי חובת עם שבשדות
בלבד, ואילו הירושלמי מסתפק בכלל – שעל
המתפלל להיות במקום מראש התפילה.

פתיחת המסכת בבבלי היא: "ראש השנה
למלכים, למאי הלכתא... לשטרות".
ובירושלמי: "לכם הוא ראש, ואינו ראש לא
לשנים ולא לשמיטים".

ההסבר נובע מהחילוק הכללי בין התלמודים,
שנכתבו בתקופות שונות, כאשר התלמוד
בבלי מאוחר בכמאה שנים מהירושלמי.
משכך, התלמוד בבלי מפתח לפרטיו את
הדיון שמופיע בצורה כוללנית בתלמוד
ירושלמי.

ההבדלים בפתיחת וסיום מסכת ראש השנה:
סיום המסכת – הירושלמי מתייחס לכללות

כלו כל הקיצין

בלי חשבונות, כבר בטלו כל ההגבלות

איתא בזהר ש"בכ"ה יומין לירחא שתיאתה" (כ"ה באלול) – ולגירסא אחת יהיה זה "ביומא שביעאה" (ביום השבת) – יצא כוכב מבני ישראל, כמו שכתוב "דרך כוכב מיעקב", ויבלע ויכלול "ע' כוכבין אחרנין", שרומזים על ע' אומות, ו"לסוף ע' יומין" יבוא משיח.

..עתה, בעקבתא דמשיחא, כבר "כלו כל הקיצין", ואין הדבר תלוי אלא בביאת המשיח, מתי שיבוא, ובהדי כבשא דרחמנא למה לך: לשם מה צריכים לעשות חשבונות, אם כן או לא, אם זה הזמן המתאים וכו'; כיון שאין הדבר תלוי אלא בביאת המשיח, הרי בטלו כל ההגבלות, כולל גם הגבלת הזמנים שעליהם אמרו שאין בן דוד בא, כמו ערבי שבתות, וכיוצא בזה. אלא מאי, יש קושיא איך יתכן הדבר – הנה כשיבוא משיח ויתרץ כל הקושיות, יתרץ גם קושיא זו, ובכל אופן, אין שום עיכוב בדבר.

(מהתוועדות ש"פ ניצבים וילך, כ"ה אלול ה'תשי"ג. תורת מנחם כרך ט, עמ' 187, בלתי מוגה)

בדורנו עברו כבר כל הקיצין

...ישנם כאלו ש"תואנה הם מבקשים", וטוענים הם: כיצד מדברים אודות הזמן דביאת משיח צדקנו, לכאורה, הרי זה בדוגמת העניין דחישוב קיצין, והרי ידוע מה שכתב הצמח צדק אודות דברי רבינו הבחיי בקשר לחישוב קיצין – "ואם מיעקב נסתם הקץ, קליוחומר בן בנו של קליוחומר מכבוד רבינו הבחיי עצמו, לכן לא דק בעניין הקץ שכתב סוף פרשת נח ובפרשת בראשית גבי והנה טוב מאד, במחילת כבוד תורתו, שבמקום שיש חילול שם שמים אין חולקין כבוד, והרמב"ם קצף על מחשבי קיצין כו".

[ועניין זה כתב הצמח צדק על רבינו הבחיי – למרות גדלותו של רבינו הבחיי...].

ואם כן, שואלים הם, מדוע אומרים שדורנו זה שייך ביותר לגאולה העתידה – הרי זה בדוגמת העניין דחישוב קיצין?! והביאור בזה:

כללות העניין דחישוב קיצין היה שייך רק בדורות הקודמים, שאז היה מקום לחקור אם הגאולה תהיה באופן ד"בעתה" (כאשר "לא זכו") או שהגאולה תהיה באופן ד"אחישנה" (כאשר "זכו"). אבל כאשר מדובר אודות דורנו זה – הרי אמרו חז"ל שכבר "כלו כל הקיצין", היינו שכבר עברנו את כל החשבונות של תאריכי הקיצין כו', ומכאן ואילך לא זקוקים עוד לחשבונות וקיצין, כולל החשבון שבסוף דניאל כו' – כי "אין הדבר תלוי אלא בתשובה".

ומאחר ש"אין הדבר תלוי אלא בתשובה", מובן, שהגאולה יכולה לבוא בשעתא חדא וברגעא חדא, כשם שעבודת התשובה היא בשעתא חדא וברגעא חדא – "בפניה אחת".

...ועל פי זה מובן שהמדובר לעיל אינו שייך לחישוב קיצין – כי "כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה".

(התוועדיות תשמ"ב כרך ג, עמ' 1289)

ניצוצי רבי

מאת הרב **מרדכי מנשה לאופר**

הפצת וביאור "אגרת התשובה"

בשלהי שנת תשכ"ח הורה הרבי להדפיס בשתי מהדורות את 'אגרת התשובה' של אדמו"ר הזקן; במקביל – החל בצורה קבועה לבאר ביאורים נפלאים ב"אגרת התשובה" בשנים תשכ"ט וגם תש"ל; ע"י לימוד זה "כאילו" עסקו בעבודת התשובה וזה יביא למימושה **בפועל**; הדרך לגאולה • **ופרטום ראשון** של דברי הרבי שלא באו בדפוס עד עתה • יובל החמישים (תשכ"ט-תשע"ט)

של אגרת התשובה, ולכן כתב רבינו הזקן תיבות אלו בסוף וחותרם אגרת התשובה, כיון שזה נוגע לכללות תוכן האגרת". הדברים נסובו על הנאמר שם: "ודעת לנכון נקל ומשכיל על דבר ימצא טוב" תיבות שהם צירוף של שני פסוקים במשלי (יד, ה. טז, ט).

לאחר מכן ביאר הרבי (עמ' 74 ואילך) את התחלת אגרת התשובה "תניא בסוף יומא... עכ"ל הברייתא" – תוכן הדברים: הגירסא "תניא" היא על פי "עין יעקב"; "בסוף יומא" – כי בשאר המקורות אינם ברייתא (ואינם "תניא") או שמבארים ד' חילוקי כפרה, או שמיוסדים על פסוקים ולא מסברא; השימוש ב"תניא" (גירסא נדירה) נועד לעורר את ה"איתן" שבנשמה ולבטל קליפה הנקראת תניא.

שתי שיחות נוספות (שם עמודים 82-93) הוקדשו לביאורי קטעים נוספים בפרק א'.

ביום שני של חג הסוכות ביאר הרבי (שם עמ' 129-113) עניינים בפרקים ג' וד' של אגרת התשובה.

וכך אמר הרבי בשבת חול המועד סוכות (שם עמ' 148):

נתעכב עתה על ענין באגרת התשובה, בכדי לעורר על דבר לימוד אגרת התשובה בפועל.

הרבי ביאר בהרחבה את הנאמר באגרת התשובה

"תשכ"ט – מתחיל לבאר אגרת התשובה..."

"תשכ"ט – מתחיל לבאר אגרת התשובה לאדמו"ר הזקן, וממשיך בזה בשנת תש"ל" – כך נכתב ברשימת פועליו של הרבי, שנדפסה בראש קובץ 'היום יום' [מהדורת תשמ"ב ואילך].

הפעם הראשונה שפתחה את ביאורי הרבי באגרת התשובה בשנת תשכ"ט הייתה בשבת פרשת וילך ו' תשרי. אז אמר הרבי (תורת מנחם – התוועדויות כרך נד עמ' 39):

יום השבת קשור עם ענין התשובה... ובפרט יום השבת שבעשרת ימי תשובה... ולכן הרי זה הזמן המתאים לבאר ענין באגרת התשובה.

הרבי ביאר בהרחבה מדוע הביא אדמו"ר הזקן בפרק א' של אגרת התשובה ארבעה פסוקים, ולא הסתפק באחד מהם; וכן, מדוע הביאם שלא כפי סדרם בתנ"ך.

בהתוועדות הבאה – ש"פ האזינו – הוסיף הרבי לבאר באותו נושא ודברים הקשורים בו, והקדים (שם עמ' 72): "מובן שרבינו הזקן לא יכתוב בתניא עניינים רק לתפארת המליצה חסיון, ובודאי יש בזה כוונה עמוקה שנוגעת לכללות התוכן

תצלומי השער והעמודים הפותחים של 'אגרת התשובה' שהודפסה במהדורה מיוחדת, תשכ"ח

364 (ואילך) הקדיש הרבי את שתי השיחות הראשונות לענין התשובה, ובהמשך ביאר בהרחבה את דעת הרמב"ם בענין התשובה וגם את דברי אדמו"ר הזקן באגרת התשובה, כשהוא מקשר זאת לסיוס מסכת יומא.

פרקים היו, בעניין "יעקב חבל נחלתו". גם בליל שמחת תורה (קודם ההקפות) ביאר הרבי דברים באגרת התשובה פרקים ז"ח (תר"מ כרך נד עמ' 162).

כדי שהלימוד יהיה מתוך עריבות ("מיט א געשמאק") וכו' – מדברים על זה בהתוועדויות, כדי להוסיף תבלין בזה"ה התבטא הרבי ביום שמחת תורה (שם עמ' 191).

הרבי הסביר דברים בפרקים ט' ויו"ד הן בכללות הן פרטיים.

בשבת בראשית ביאר הרבי ענין בפרק י"א באגרת התשובה, וכן מספר עניינים בפרקים נוספים ובתחילת וסיום האיגרת. למעשה, ביאר הרבי במהלך חודש תשרי תשכ"ט את רובם-ככולם של פרקי אגרת התשובה לפי הסדר מראש ועד סוף.

הרה"ג הרה"ח ר' חיים שלום שי' דייטש, שזכה להיות בתשרי תשכ"ט אצל הרבי, זוכר, כי הרבי הביע באחת השיחות את כוונתו לבאר את כל האיגרת במשך החודש.

גם לאחר חודש תשרי, המשיך הרבי במשך השנה כולה לומר ביאורים באגרת התשובה.

כך, למשל, ביו"ד שבט תשכ"ט (תר"מ כרך נה עמ' 224) אומר הרבי:

ובכל עניינים אלו נוגע ההוראה בפועל – כמדובר כמה פעמים בנוגע לקביעות עתים בלימוד אגרת התשובה, ועל דרך זה בנוגע לכללות ענין התשובה. . . שיעשו תשובה בגלגול זה, וכל זה מתוך שמחה וטוב לבב. . . והלימוד צריך להיות באופן ד"הפך בה והפך בה" . . . טוב שעושה פירות...". וראה להלן התבטאויות נוספות במהלך השנה.

הרקע וניצני הפתיחה בשנת תשכ"ח

נחזור לתקופה הסמוכה למלחמת ששת הימים: הרבי הביע אכזבתו מהעובדה שהייתה 'עת רצון', שלא נוצלה כדבעי, לצאת ולקרוא ליהודים לשוב לצור מחצבתם (ראה 'אגרות קודש' כרך כד עמ' שפב; התקשרות גליון א'דה). הרבי החליט להרים את ה'כפפה': כבר בכ"ף מנחם-אב תשכ"ח (תורת מנחם כרך נג עמ')

הדפסה מיוחדת של אגרת התשובה

בשלהי חודש אלול תשכ"ח הודפסה מהדורה מיוחדת של אגרת התשובה בחוברת בפני עצמה. מהדורה זו נסקרה בספר "תורת חב"ד – ביבליוגרפיה" (קה"ת תשמ"ב) בעריכת הרב יהושע מונדשיין (ז"ל) עמ' 154:

דפוס צילום מ'אגרת התשובה' שב'תניא' הוצאת 'קהת', בתוספת: א) הגהות מכ"ק אדמו"ר מ"צמח צדק"... ב) לוח התיקון... ג) הערות וביאורים לאגרת התשובה מכ"ק אדמו"ר שליט"א.

ב'הקדשה' שבחוברת נכתב: לזיכרון כבוד אמו הצדקנית הרבנית מרת חנה... נדפס ספר זה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש.

לפי דברי הרב חודקוב, הודפסו בני. שתי מהדורות: אחת – בגודל הרגיל והשנייה בפורמט כיס (זו שבגודל הרגיל תוארה (ב'תורת חב"ד') שם באות ה' וכיס – באות ו').

סיפור מעניין ממנו אנו למדים על עיכוב מסוים בהדפסה מופיע ביומנו של הרה"ר ר' מנחם מענדל שי' וולף (אז ב-770), שם כתוב לאמור: "יום ד' כ"ח אלול... אחרי מעריב... אד"ש יוצא ומודיע להרב חדקוב שמאחר והדפיסו בשני מהדורות את 'אגרת התשובה', שילמדו בינתיים מהעותק שלו – כי עדיין לא הגיעו הנדפסים".

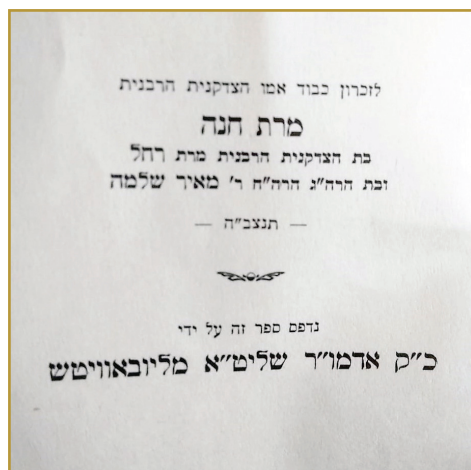
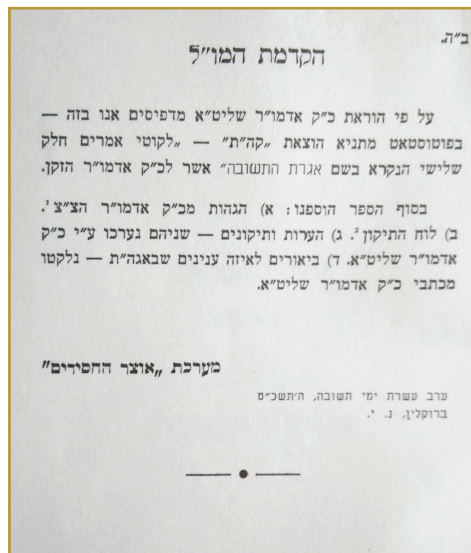
ההדפסה בארץ הקודש

בכ"ה אלול תשכ"ח ('ימי תמימים' כרך ד' עמ' 121-122) כתב הרב חודקוב לרב אפרים וולף:

"על פי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א הדפסנו כאן, בחוברת בפני עצמה, את אגרת התשובה אשר לרבינו הזקן (עם הוספות), בכדי להפיצו באופן הכי מקסימלי וכו'. ויש יש לעשות בארץ הקודש תבנה ותכונן.

"ולכן יש להדפיס מודעות בעיתונות על-דבר ההדפסה ואיפה יכולים להשיגה וכו' וכו' (דוגמא ממודעה שלנו מצורפת-בזה).

"בהנוגע להמחיר, יש לקבוע מחיר היותר זול, היינו רק מה שצריכים לקחת שלא יהא בחינם. ואל

למעשה, נושא התשובה היה הברית התיכון של ההתוועדות.

בשתי השבתות שלאחר מכן, ש"פ עקב וש"פ ראה תשכ"ח, המשיך הרבי להשלים את ביאור הדברים בעניין התשובה שהחל לבאר בכ"ף מנחם-אב.

גם במכתב כללי של ימי הסליחות תשכ"ח עוסק הרבי בהכתרת המלך בראש השנה, המחייבת שיעבוד כל הכוחות. מבאר את ההבדל בין קבלת עול שבכל יום לקב"ע שבראש השנה, הקדמת עבודת התשובה וכיצד גם בזמנינו ניתן להגיע לקבלת עול (תורת מנחם אגרות-מלך כרך א' עמודים סא-סז).

מיוחדת. ותקותי חזקה שיכלול בפעולות ההפצה שלו גם הפצת לימוד זה, וכמובן לימוד המביא לידי מעשה כי מעשה עיקר.

מספר ימים קודם לכן, בז' מרחשון כותב הרבי לאחד מאנ"ש באוסטרליה (שם עמ' יא):

שגם הוא משתתף בהפצת לימוד אגרת התשובה לרבנו הזקן שהו"ל [=הוצאנו לאור] זה עתה בחוברת בפני עצמה וכו' בכדי להגדיל ההפצה, וזכות הרבים מסייעת.

הרבי עוסק בלהט באגרת התשובה

ב'יחידות' של הרב זלמן גוראריה - בחורף תשכ"ט (אור לכ"ף מרחשון) - תבע הרבי הרבה אודות איגרת התשובה.

בין המתנות שהוענקו לרבי במלאת ארבעים שנה לנישואיו ("ד כסלו תרפ"ט-תשכ"ט), היה לימוד "אגרת התשובה" - ראה 'מי מלך' כרך א' עמודים 309-311 והרבי שיבח זאת.

הוראה מיוחדת ב'יחידות' הרב אפרים וולף בכסלו-טבת תשכ"ט ("ימי תמימים" כרך ח' עמ' 417), מסר לו הרבי מס' 'אגרת התשובה' עבור בית הכנסת 'צמח צדק' שילמדו בו שם.

כשמר שז"ר הזכיר בנאומו בחגיגת י"ט כסלו בכפר חב"ד את לימוד אגרת התשובה, ביקש הרבי שימסרו לו את תודתו על כך ("ימי תמימים" כרך ח' עמ' 417).

לסופר מר אליעזר שטיינמן כתב כב' דראש חודש אדר תשכ"ט (שם עמ' ק):

נוסף על מבצע תפילין קאך איך זיך [=עוסק אני בלהט] גסיכן בלימוד אגרת התשובה לרבנו הזקן ומה טוב אם גם לזה יקדיש מאמר וזכות הרבים מסייעתו.

מתשובה - לגאולה!

כיון שבתשובה ישנם כמה מדרגות שאין בנקל כל כך להגיע אליהם.. הנה עלידי לימוד "אגרת התשובה" - "הלכות תשובה" כפי שנתבארו בתורה-שבכתב של פנימיות התורה - הרי זה

בינתו אשען. כמה להדפיס ובאיזה גודל - יחליט על אחר.

"בחבילה בפני-עצמה שולחים לו טופס מהנ"ל ויש להדפיסו כמו שהוא, ביחד עם ההקדשה שנדפסה שם וכו'.

"באם יעלה בידנו, נשלח לו גם הציילומים מהם נדפס כאן. כמובן שיש להזדרז הן בהדפסה והן בפרסומת, בזריזות הכי גדולה וכו'. בטח יודיענו מהנעשה בזה, ות"ח מראש, בברכת כל-טוב-סלה, וכתיבה-יחתימה-טובה, הרב ח.מ.א. חדקוב".

בג' תשרי תשכ"ט כותב הרב וולף לרב חדקוב ("ימי תמימים" שם עמ' 146):

"הריני לאשר קבלת המכתב בדבר הדפסת אגרת התשובה, מיד עם קבלת האגרת התשובה מכס נדפיסים ונשתדל להפיצם".

אמנם לפועל נזדרזו והדפיסו כבר מהדורת כיס מיד, כפי שדיווח ב"ב תשרי (שם עמ' 149): "הציילומים של אגרת התשובה [הגיעו] אחר יום-כיפור, אולם אצל ר' חנוך שי' גליצנשטיין הי' מונח אגרת התשובה בפורמט קטן שקיבל מידידו בארה"ב, לקחנו זאת והדפסנו את זה, והצלחנו ב"ה לסיים ההדפסה בערב יום כיפור אחר הצהריים, ובכפר חב"ד ובלוד היו אגרת התשובה מהדפסה זו. עתה נדפיס אי"ה גם את הפורמט גדול".

(הרבי אף השתתף בעלויות ההדפסה. ראה 'ימי תמימים' כרך ח' עמ' 416).

מטרת ההדפסה

ביום שמחת תורה תשכ"ט (תור"מ חלק נ"ד עמ' 190) ציין הרבי, ש'אגרת התשובה' הודפסה מחדש על מנת שילמדוה. גם אלה שכבר למדוה כמה פעמים ואפילו פעמים רבות (כמאה פעמים ואחת) וירבו כמותם בישראל, הרי עדיין יכולים להוסיף בזה, ובאופן ד"חדשים".

בי"ג מרחשון תשכ"ט (אגרות-קודש כרך כו עמ' יב) כותב הרבי לאישיות חשובה:

בודאי ידוע לו כי הו"ל [=הוצאנו לאור] בהוצאה מיוחדת אגרת התשובה לרבנו הזקן בקשר עם התעמולה להפיץ לימוד חלק זה של התניא קדישא, וכן הו"ל [=הוצאנו לאור את] התרגום האנגלי של אגרת התשובה גם כן בהוצאה

"כאילו" עסקו בעבודת התשובה בכל המדריגות המבוארים באגרת התשובה.

וכיון שישנו פסקידין בתורה "תלמוד מביא לידי מעשה, הרי הלימוד יביא לכל המדריגות שבתשובה בפועל... ועלידייזה הנה - כפסק רז"ל - "מיד הן נגאלין"...

דברים אלו, שהשמיע הרבי במהלך יום ב' דחג הסוכות תשכ"ט (ת"מ כרך נד עמ' 116-117), הם אולי המטרה העיקרית שהרבי כיוון בנושא "אגרת התשובה".

ובהתוועדות י"ט כסלו (ת"מ כרך נה עמ' 42):

כיון שהגאולה העתידה בכיאת המשיח היא ע"י תשובה.. הנה כאן המקום להזכיר אודות המדובר בנוגע ללימוד אגרת התשובה.

וחזר על נקודה זו בש"פ וישב (שם עמ' 86) שע"י העסק ב"תורת התשובה" - שזהו תוכן לימוד אגרת התשובה, פועלים את הגאולה ע"י משיח צדקנו, כי, כאשר ישראל עושין תשובה, "מיד הן נגאלין".

חידושו של רבינו הזקן - עשיית בעלי-תשובה עילאה.

כך הגדיר הרבי בש"פ וישב שם עמ' 72-73 ה"הדרן" (על מסכת יומא) שאמר הרבי בי"ט כסלו נסוב על תורה תפילה ותשובה וכו'.

כמעט מדי התוועדות

הנה אוסף ביטויים על איגרת התשובה ממהלך השנים:

"רגיל לאחרונה לבאר ענין באגרת התשובה" (ש"פ וישב - חנ"ה עמ' 130) "לאחרונה נהוג ללמוד אגרת התשובה - כפי שנתחדש בשנה האחרונה לגבי השנים הקודמות" (שם עמ' 153) "כאן המקום לבאר... גם ענין באגרת התשובה כרגיל" (שם עמ' טוב) "רגיל בהתוועדויות בתקופה האחרונה לבאר ענין באגרת התשובה (שם עמ' 345) "כרגיל בהתוועדויות האחרונות מבארים ענין באגרת התשובה" (ש"פ במדבר - חנ"ז עמ' 201) "כנהוג בזמן האחרון - יתבאר עתה ענין באגרת התשובה" (שם עמ' 307) "בנוגע למנהג ללמוד ענין באגרת התשובה" (חנ"ז עמ' 177) "כרגיל לבאר ענין באגרת התשובה" (שם עמ' 225)

"בנוגע ללימוד ענין באגרת התשובה (שם עמ' 289) "נהוג לאחרונה ללמוד ענין באגרת התשובה, ובודאי.. בחודש אלול, ובפרט ביום השבת.. בשבת שבחודש אלול (שם עמ' 318). לאחר השיחה הכריז כ"ק אדמו"ר שליט"א שבאגרת התשובה אוחזים כעת בפרק ה'" (שם עמ' 345). רגיל ללמוד ענין באגרת התשובה" (כרך סא עמ' 233).

באגרת התשובה אוחזים בפרק י"א - "א געשמאקער פרק" [=פרק ערב] "שככל שמעיינים בו יותר, מוצאים בו יותר ויותר.

כך התבטא הרבי בש"פ אחרי תש"ל (ת"מ כרך ס' עמ' 194).

אפילו בפורים תשכ"ט (כרך נה עמ' 340), ביאר הרבי ענין באגרת התשובה הקשור לפורים - דבר הקשר בולט בגלוי ולא רק ברמז: "וכמ"ש במגילת אסתר".

"ככל שילמדו ימצאו ריבוי ענינים עד אין סוף" התבטא הרבי לגבי הענינים באגרת התשובה שהוא מתעכב עליהם לבארם - בהתוועדות שבת בראשית (עמ' 250).

הרבי הקדים:

והרי ידוע גודל הדיוק של רבינו הזקן בספר התניא אפילו בנוגע לאות אחת.. וכל-שכן בנוגע לענין שלם שהוא בודאי בתכלית הדיוק, ובפרט כשמדובר באגרת התשובה שנדפסה מכתבי-יד קודשו של רבינו הזקן, בוודאי שכל הענינים הם בתכלית הדיוק.

בש"פ ויצא (שם עמ' 305) הקדים הרבי:

בנוגע ללימוד אגרת התשובה (כנהוג לאחרונה) - וכמדובר כמה-פעמים שיש בזה גם כמה וכמה ענינים בנגלה דתורה, וכל תיבה ואות הם בדיוק כולל גם תיבת "וכו'".

הרבי קובע (שם עמ' 314), שבענין שאדמו"ר הזקן לא רצה להכריע בו בצורה ברורה - רמזו בתיבת "וכו'".

בש"פ אחרי תש"ל (כרך ס' עמ' 195) אומר הרבי:

באגרת התשובה - יש קבלה וחסידות וגם נגלה.. באופן גלוי יותר מאשר בכל ספר התניא, ולכן יש מקום לדייק באגרת התשובה יותר מאשר בכל ספר התניא.

ייסוד שיעורים ללימוד אגרת התשובה

הרבי לא הסתפק בהתעוררות לעצם הלימוד באגרת התשובה אלא הוסיף לדרוש גם ייסוד שיעורי לימוד ברבים באגרת התשובה.

בשבת חול המועד סוכות תשכ"ט (שם עמ' 148) אמר הרבי:

בהמשך להמדובר לאחרונה אודות לימוד אגרת התשובה, ה' מן הראוי שיקבעו שיעורים ללימוד אגרת התשובה ולשנן בעליפה וכו'...

ולהעיר שמעבר לים קבעו שיעורים ללימוד אגרת התשובה וא"כ כאן בוודאי צריכים לעשות כן...

גם ב"חידות כללית" לאנ"ש כפר חב"ד שהתקיימה ביום ראשון כ"ח תשרי תשכ"ט עורר הרבי על יסוד שיעורי תורה בכפר, ובין השאר אמר (תורת מנחם - התועדויות חלק נד עמוד 260):

...וכיון שדובר רבות - ובעזרת השם יתברך ימשיכו לדבר - אודות אגרת התשובה של רבינו הזקן, יש להשתדל שבין השיעורים הנלמדים ברבים [בכפר חב"ד] יתקיימו מזמן לזמן שיעורים ברבים גם באגרת התשובה.

על אחד מהשיעורים שהתייסדו אנו קוראים במכתבו של הרה"ח ר' דוד שי' פשר ממוצאי ש"פ חיי שרה תשכ"ט, בו הוא מוסיף ומספר לעמיתו חותני הרה"ג הרה"ח ר' טובי' שי' בלוי:

אגב, קבעו כאן כמה קביעות ללימוד ברבים באגרת התשובה. וביחוד יש לציין הקביעות כאן כליל שבת קודש אחר תפילת ערבית שר' יואל החוזר [= הרה"ח ר' יואל הכהן שי' כהן] חוזר ברבים בעת הלימוד ביאורי אדמו"ר שליט"א על אגרת התשובה מלוקט מהתועדויות לאחרונה.

וראה עוד 'התקשרות' גליון קסו (פרשת נצבים וילך תשנ"ז) עמודים 13-15.

"עכשיו צריכה להיות העבודה מתוך שמחה, וכן בנוגע לעבודת התשובה - תשובה עילאה שהיא בשמחה", כך קבע הרבי בש"פ בשלח תשכ"ט (תר"מ חנ"ה עמ' 250).

שאלת הרבי בפרסום ראשון

המשפיע הרה"ג הרה"ח ר' חיים שלום שי' דייטש זכה לשהות בחצרות קדשנו בתשרי תשכ"ט.

הרב דייטש זוכר באופן ברור שיחה של הרבי בהתועדות מאותו חודש תשרי ובה שאל הרבי כדלהלן:

בפרק ז' שבאגרת התשובה מבאר אדמו"ר הזקן שיש ב' דרכים להגיע לתשובה תתאה: הא', לעורר רחמים העליונים והב', לבטש ולהכניע הקליפה.

לאחרי שמבאר בארוכה האופן הב' - ממשיך בריש פרק ח' ש"אחרי העמקת הדעת בכהנ"ל תקבע בלבו כו' ובוזה יעורר רחמים העליונים".

הרבי שאל אז שבתחלה אומר אדמו"ר הזקן שהם ב' דרכים ולאחר מכן אומר שגם על ידי הדרך הב' ("אחרי העמקת הדעת בכהנ"ל") יגיע לרחמים ("יעורר רחמים העליונים") שהוא בעצם אופן הא'.

גם לאחר חיפוש יסודי לא מצאנו את הדברים האמורים בשיחות הנדפסות מתשרי תשכ"ט.

פתרון התעלומה נעוץ, כנראה, בכך שבשיחת ליל שמח"ת תשכ"ט מצויין ב"תורת מנחם" חלק נד עמוד 162 בהערה 97:

"ברשימת ההנחה צויין: ביאור על אגרת התשובה פרקים ז"ח. אך לעת עתה מצאנו רק..."

כיון שהשאלה האמורה היא אכן מהפרקים ז"ח מסתבר שהיא היא היתה השאלה בשיחה שלא הגיעה לידינו.

יודעי תרועה

הרה"ק רבי חיים אברהם, בנו של אדמו"ר הזקן, היה בא לעת זקנתו אל אדמו"ר הצמח צדק לשמוע תקיעת שופר, אף שהדבר עלה לו בטרחה מרובה.

שאלו אותו, מדוע הוא מטריח את עצמו כל כך, והלא ניתן לסדר מנין אצלו.

ענה רבי חיים אברהם:

כתיב (תהילים פט, טז): "אשרי העם יודעי תרועה". "תוקעי תרועה" לא נאמר, אלא "יודעי תרועה" (התמים חוברת ח' ע' ט [שפא, ב] ואילך).

סיפור של רבותינו נשיאינו מדוייק ביותר, וגם דבר הנראה לכאורה כמליצה סתם, מיוסד במאמר רז"ל או בלשון הכתוב, ולכל עניין יש מקור, או בנגלה או בפנימיות התורה.

וכפי שרואים בסיפור זה:

כשקוראים את הסיפור ברשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר, אפשר לחשוב שדיוק זה בלשון הכתוב היה המצאה של הרה"ק רבי חיים אברהם; אבל באמת מפורש הדבר בזהר (ח"ג יח, ב. וראה גם סה"מ תש"ג ס"ע 190): "אשרי העם יודעי תרועה, יודעי ולא תוקעי".

והנה, בזהר שם ממשיך: "בהאי יומא (ראש השנה) בעי עמא לאסתכלא בבר נש שלים מכלא דידע ארחוי דמלכא קדישא, דידע ביקרא דמלכא... ככוונה דליבא בחכמתא ברעותא בשלימו", ולכן נאמר "יודעי", היות שהבעל תוקע צריך לדעת כל ענינים אלו.

ולפי זה יובן הסיפור בטוב טעם ("געשמאק") יותר. דהנה, לכאורה יש לשאול: הרי גם הרה"ק רבי חיים אברהם שמע את הדרושים שביארו את התוכן של תקיעת שופר מאביו, אדמו"ר הזקן, ומה הי' יתרונו של הצמח צדק? ומה גם שהי' בנו, והרי השפעות האב אל הבן הם באופן מיוחד ("א סאך טיפער"). אך על פי פירוש הזהר ב"יודעי תרועה" הרי זה מובן.

ובפרט על פי הסברו של אאמו"ר (לקולוי"צ לזוהר ע' קפה) דידע ארחוי דמלכא – דעת תחתון, המתפשט לארחין, מפתחא דכליל שית. דידע ביקרא דמלכא – דעת עליון, כי "יקרא" הוא לעצמו, וטאינו מתפשט לחוץ. ככוונה דליבא – בינה, בינה ליבא. בחכמתא – חכמה. ברעותא – רצון, חיצוניות הכתר. בשלימו – עתיק, בפנימיות הכתר.

(משיחת ש"פ ראה תשל"א – קובץ סיפורים עם ביאורים והוראות בעבודת ה' עמ' 13)

סיפור של רבותינו נשיאינו מדוייק ביותר, וגם דבר הנראה כמליצה – יש לו מקור, בנגלה או בפנימיות התורה, ומיוסד במאמר רז"ל

החסיד שהיה שותף לחלום המופלא

הוא היה צנוע ונחבא אל הכלים, אך ידיו רב לו בעסקנות בשירות רבותינו נשיאינו. במסגרת קירובו היה שותף להתכתבויות חשאיות שעסקו בחילוצם של הרבי והרבנית מאימי מלחמת העולם השנייה.

- שישים שנה לפטירת הרה"ח ר' אלכסנדר ריינין – כ"ד באלול תשי"ח – תשע"ח

השבוע מלאו שישים שנה לפטירתו של הרה"ח ר' חיים אברהם אלכסנדר סנדר יצחק ריינין ז"ל, שנלב"ע ביום כ"ד באלול תשי"ח. ר' סנדר – כפי שנקרא בקיצור – היה ממקורבי רבותינו הקדושים: כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

ר' אלכסנדר, בעל דמות צנועה ונחבאת אל הכלים, לא הופיע ברבים ולא היה ידוע בציבור הרחב. ברם, באורח נדיר, ימים אחדים אחרי פטירתו – בהתוועדות ש"פ נצבים תשי"ח – השמיע הרבי מעין 'הספד' עליו, וגילה לפני הציבור פרטים שונים אודות דמות נסתרת זו¹. במרוצת השנים שלאחר מכן נודעו פרטים נוספים על פעילותו הענפה מאחורי הקלעים בשירות רבותינו הקדושים.

הרשימות שאבדו

ר' אלכסנדר, שנולד לפני שנת תר"מ², מצד גיל שנותיו לא למד בתומכי-תמימים³, סיפר הרבי אחרי פטירתו, "אבל עוד בנערותו זכה לקירובים מיוחדים ("שטארקע קירובים") מכ"ק אדמו"ר

מוהרש"ב נ"ע. פעמים רבות שהה בחדרו משך זמן, וזכה לשמוע ממנו כמה וכמה ענינים"³.

"לא עלה בידי לדלות ממנו ענינים אלה", המשיך הרבי לספר, "להיותו איש סגור ושקט ביותר, אבל ביחד עם זה, היה ניכר עליו שענינים אלה היו חקוקים בזכרונו..."

בהזדמנות אחרת התייחס הרבי לעובדה שזמן קצר לפני פטירתו, אבדו לר' אלכסנדר רשימות אישיות שהכילו ענינים שונים ששמע בצעירותו

1. ראה: 'תורת מנחם – התוועדות', כרך כג (תשי"ח), עמ' 294-293.

2. ולא כפי שנכתב בטעות בכמה מקומות שנולד בשנת תר"נ.

3. ר"ס ריינין אף נזכר פעמיים במכתביו של אדמו"ר הרש"ב, ראה באגרות קדשו ח"ב עמ' תקמז, ח"ה עמ' קמב.

המניינים שאינם משתייכים לוועד הקהילה הכללית בצרפת. "הועד מתעניין מאד בשאלת הרבנות", כותב אדמו"ר הרי"צ אל הרבי והרבנית, "ורוצה מאד לדעת האם אפשר לדבר על המועמדות שלך, חתני יקירי הרב רמ"מ שי... ידידנו היקר מר ריינין שי שואל אותי האם זה מתאים שחתני שליט"א יהיה רב בפאריז, ואיך אני רואה את זה. עניתי לידידנו מר ריינין שי שברצוני לדעת פרטים שונים... ילדים אהובים! אין לי כלל מילים כדי לבטא איזו שמחה גרמה לי ההצעה הזו, וכמה הייתי מאושר אילו הייתם מקבלים את ההצעה הזו... חבילות חבילות של בריאות היו נוספות לי... הנני פונה אליכם ילדים אהובים בבקשה פנימית עמוקה, לשניכם בשה, לשקול היטב ובעומק את ההצעה"⁵.

אולם חרף ההפצרות מיאן הרבי ליטול על עצמו מינוי רשמי כלשהו, כדרכו כל אותה עת.

הכספים המזומנים של 'בית הרב', שעברו דרך פריז באותן שנים, היו מונחים למשמרת בכספת האישי של ר' אלכסנדר, ואף נשלחו על שמו. סדר זה נמשך כמה שנים, עד שלאחר השתדלויות רבות שנמשכו תקופה ארוכה, הצליח הרבי לסדר כספת פרטית בבנק על שמו, והכספים שהיו מונחים בכספת של ר' אלכסנדר עברו לכספת של הרבי⁶.

טובה אישית

בעיצומה של מלחמת העולם השנייה – בשלהי חודש תשרי ת"ש – עקבו הרבי והרבנית בדאגה אחר מאמצי ההצלה של אדמו"ר הרי"צ, ששהה באותה עת בתופת בוורשה. הם עצמם היו נתונים בפריז תוך השתדלויות להשיג רישיונות כניסה לארה"ב. באותם ימים כתב הרבי אל אגודת חסידי חב"ד בארה"ב: "יש לי גם טובה אישית לבקש מאתכם: המדובר הוא אודות ידיד יקר מהמשפחה שלנו, מר אלכסנדר ריינין, גר בפריז, ומבקש לסדר עבורו אפידייביט"⁷.

מפי אדמו"ר הרש"ב נ"ע (והיה נושאן עמו תדיר). הרבי התבטא שעגמת הנפש שנגרמה לו מאבדה זו נגעה לו עד עמקי נפשו.

התקשרותו האמיצה לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ניכרת היטב בעשרות הפעמים שבהן נזכר שמו בכרכי אגרות קודש בקשר לפעילויות רבות ומגוונות – אישיות וציבוריות – מאחורי הקלעים בשירותו של הרבי.

לפני חתונת הרבנית חיה מושקא עם הרבי, כתב אליו אדמו"ר הרי"צ: "אם רק אפשר הדבר אשר ידידי וביתו ת' יבואו צלחה הייתי מבקשם בזה" לבוא ולהשתתף בחתונה בוורשה⁴.

המינוי שנדחה

ר' אלכסנדר התגורר בפריז בין השנים תרצ"א – תרצ"ט, והיה מעורב בפעילותו הייחודית של אדמו"ר הרי"צ למען חיזוק היהדות והחסידות בצרפת. בפרט עסק בביאור עניני חסידות באמצעות מתן "הרצאות מדעיות" בחסידות לציבור הצעירים האינטלקטואלים במקום.

אך מעל לכל, ראוי להעלות על נס את עסקנותו לטובת "בית הרב" בשנות מגוריו בצרפת, בניהול ענייני עסקנות שונים כ"איש הקשר" של אדמו"ר הרי"צ ומשפחתו, ובאותה עת נשלחו אליו מסרים גלויים וגם מוצפנים.

עם בואם של הרבי והרבנית לפריז בחודש אדר תרצ"ג, בה התגוררו במשך שבע השנים הבאות, היה ר' אלכסנדר אחד האישים המקורבים אליהם ביותר במשך כל ימי מגוריהם במקום. באותה עת, הביע אדמו"ר הרי"צ בפני ר' אלכסנדר כמה משאיפותיו אודות עתידו של חתנו הרבי בתקופת מגוריו במקום. לדוגמה, שהרבי יערוך היכרות עם שורת אישים נכבדים המתגוררים במקום, ור' אלכסנדר התבקש לסייע בכך: "חפצי אשר יכיר, איהר זאָלט מאַכן בעקאָנט, את חתני הרב רמ"מ ש"ס שי' עם הרב [יואל] הערצאג, עם ידידנו מר [אליהו] מערקין, ועם ידידנו מר סופר".

בחודש תמוז תרצ"ה יזם ר' אלכסנדר רעיון, למנות את הרבי כרב ה'ועד המאחד' של כל

5. אג"ק שם, עמ' ריארייב.

6. כמפורש כל זה בכ"כ מכתבים שנדפסו באג"ק שם.

7. 'אגרות קודש' כ"ק אדמו"ר, א, עמ' לא.

4. 'אגרות קודש' אדמו"ר מוהרי"צ, טו, עמ' רפורפז.

"כאשר גמר מר ריינין לספר לי, ראיתי דמעות נושרות מעיניו. איש מוזר הוא מר ריינין, היו לו התקרבויות גדולות מכ"ק אדמו"ר, וגם – להבדיל בין חיים לחיי החיים – כ"ק אדמו"ר שליט"א מקרבו, ודבר טוב הוא אילו יכולתי לשמוע ממנו הרבה, כי בודאי הרבה יש לו לספרו".¹⁰

אחרי ג' תמוז תשנ"ד, עם גילויין של 'רשימות היומן' שרשם הרבי בשנות מגוריו באירופה, נתוודעו כולם למאורע המופלא שתיעד הרבי ביומנו ביום י"ב בכסלו תרצ"ג: חותנו אדמו"ר הריי"צ אמר לו, כי "בשביל החלום שחלמתי היום, היית צריך ליתן משקה". והמשיך: "נְשָׁקְנִי, ניתן משקה ונתחיל ללמוד חסידות". הרבי מציין כי "חפצתי לנשקו על היד, והראה לי על מצחו וכו', ואח"כ נְשָׁקְנִי על הלחי".

ומהו דבר החלום? אדמו"ר הריי"צ גילה לחתנו הרבי, כי אביו אדמו"ר מוהרש"ב התגלה אליו ואמר לו: "מדוע הנך בשברון לב? הרי בביתך מאיר אור גם בלילה! הקיצותי – סח אדמו"ר הריי"צ לחתנו הרבי – והנה הלבנה מאירה בחדר. אבל... [לא לכך היתה כוונתו של האבא]... והלכתי לחדר הספרים ומצאתי [אותך] מעיין בספר".

והנה, תיאור מאורע פנימי וכמוס זה נודע לר' אלכסנדר ריינין כבר באותה עת. ייתכן שאדמו"ר הריי"צ חלק עמו מאורע זה; ושמה הרבי עצמו הוא שהרשה לו לר' אלכסנדר לקרוא את הדברים מתוך רשימותיו. כך או כך, מאורע זה נודע בקרב קהל החסידים עוד לפני גילויין של ה'רשימות' לעיני כל, כפי שהוא נדפס בשנת תש"נ בתוך ספר תולדות חייו של הרה"ח ר' אברהם אבא הרופא ע"ה זעליגזאן (בפרק 'החסיד ר' סנדר ריינין', עמ' 48), שנפתח במילים: "סיפר ר' סנדר מעשה נפלא".

אדמו"ר הריי"צ מצדו – אחרי בואו לארה"ב – שלח כספים אל הרבי והרבנית לשם רכישת כרטיסי נסיעה מצרפת הכבושה אל אדמת ארה"ב. הוא שיגר מכתב – שנכתב באידיש ובהסוואה – אל ר' אלכסנדר, ובוא נרשמו פרטיהם של הרבי והרבנית: "שמו על שם הצמח צדק [מנחם מענדל] ושם זוגתו על שם אשת הצמח צדק [חיה מושקא], הם צריכים להגיע לשותף בעריל [חסקינד, אצל אדמו"ר הריי"צ בברוקלין], וכיון שכעת מאד קשה להשיג ויזה [לארה"ב] ורשיון יציאה [מצרפת]... הרי מכרו נוסע למקום מגורו של מכרו של משה, ומכרו זה ישתדל לעזור שיוכלו לנסוע משם...".⁸

היחס החם והידידותי נמשך גם לאחר הגירתו של ר' אלכסנדר לניו-יורק, והוא זכה לקרבה מיוחדת מצד בית הרב לאורך כל השנים, עד לפטירתו.

דמעות נשרו מעיניו

הרה"ח ר' צבי הירש גאנזבורג ע"ה תיעד ביומנו סיפור מיוחד על הרבי בעת מגוריו בפריז, כפי ששמע מפי ר' אלכסנדר בערוב ימיו, כחצי שנה לפני פטירתו, בחודש ניסן תשי"ח:

"בש"ק העבר סיפר לי מר ריינין שבהיותו אצל כ"ק אד"ש בפאריז (כמדומה שזה היה בשנת תרח"צ), בהכנסו לחדרו היה כ"ק אד"ש לומד באיזה ספר קטן. וביקש את מר ריינין לחכות עד גמרו הלימוד. ובגמרו הראה שהיה ספרו של הרה"ק ר' אהרן מסטאַראַשעליע.

"וסיפר לו אז כ"ק אדמו"ר שליט"א כי כ"ק אדה"ז עמד פעם אצל החלון וראה את כ"ק אדמו"ר האמצעי הולך עם חברו הרה"ק מסטאַראַשעליע ואמר: הנאהבים והנעימים בחייהם, הלואי – ובמותם לא נפרדו".⁹

את ליקוטו של הרה"ח רמ"מ לאופר שי' במדור 'ניצוצי רבי', 'התקשרות', גל' תתצד (894).
10. 'דיוקנו של חסיד – Portrait of a Chassid', נ.י. תשס"ח, עמ' קב.

8. 'אגרות קודש' מוהריי"צ, יג, עמ' שיב-שיג.

9. נוסח מעט שונה של סיפור זה מופיע בס' 'בית רבי', ב, עמ' ד הערה א. על הרה"ק ר"א מסטורשילא בתורתו של הרבי, ראה

ארבע מידות בתלמידים

ארבע מידות בתלמידים - מהר לשמוע ומהר לאבד, יצא שכרו בהפסדו; קשה לשמוע וקשה לאבד, יצא הפסדו בשכרו; מהר לשמוע וקשה לאבד, זה חלק טוב; קשה לשמוע ומהר לאבד, זה חלק רע (פרק ה, משנה יב)

פירוש רבינו עובדיה מברטנורא:

מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו - דמאחר ששוכח מה שלומד, מה הנאה יש במה שהוא מהר לשמוע; נמצא הפסדו גדול משכרו. קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו - שמידה טובה שיש בו, יתירה על המידה הנפסדת, הואיל ומה ששמע אחר הקושי הוא זוכר ואינו שוכח. ונפקא מינה, שאם יש לפנינו שני תלמידים ואין לנו לספק מזון אלא לאחד מהם, נקדים הקשה לאבד על המהר לשמוע. זה חלק רע - לא הווה שייך למתני הכא חסיד או רשע, שאין זה דבר התלוי בבחירתו של אדם, אלא חיסרון שהיה בו מעיקר ברייתו.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

השאלות במשנתנו: (א) מה מחדש התנא, והרי כל מלמד יודע שיש סוגים שונים בתלמידים? (ב) מהי ההוראה מענין זה במידת החסידות? (ג) הדיוק "חלק טוב... חלק רע", ולא "מידה טובה... מידה רעה" וכיוצא בזה.

והביאור: חיוב הלימוד עם תלמידים על-פי דין ("ושיננתם לבניך, אלו התלמידים") אינו אלא ללמוד עמם תורה, אבל אין כל חיוב להתעניין בכישרונותיו של התלמיד ולתקן את הדרוש תיקון. אולם מצד מידת חסידות על המלמד להתעניין בתכונותיו של התלמיד ולהשתדל לעזור לו גם בזה.

מהר לשמוע - כאשר התלמיד קולט ומבין בקלות את הדבר הנלמד, אין המלמד רשאי להסתפק בכך, אלא עליו להתעניין במצבו של התלמיד לאחר הלימוד; ואם התלמיד "מהר לאבד", כך שיצא שכרו בהפסדו, עליו לוודא שהתלמיד יחזור

את לימודו כדי שלא ישכחנו.

קשה לשמוע - המלמד עלול לחשוב שתלמיד כזה חבל על הזמן המושקע בו, ועדיף לו להקדיש את כל זמנו ומרצו לתלמידים אחרים. על כך אומרת המשנה, שעל המלמד לבדוק את כוח הזיכרון של התלמיד, ואם הוא "קשה לאבד", הרי יצא הפסדו בשכרו.

מהר לשמוע וקשה לאבד - כאשר יש למלמד תלמיד מצטיין, אין לו להתגאות בכך, שכן זה חלק טוב - כישרונותיו הברוכים של התלמיד הם 'חלק' שניתן לו מלמעלה, ואינם תוצאה של פעולות המלמד.

קשה לשמוע ומהר לאבד - גם כאשר יש לו תלמיד גרוע ביותר, אסור להתיימש ממנו ולהניחו לנפשו, שכן "זה חלק רע", התלמיד אינו אשם בכך שקבל 'חלק' כזה מן השמים. לכן יש לעזור לו לפתח ולשפר את כושר שכלו.

מהר לשמוע ומהר לאבד - עליו לדעת שהיות ש"יצא שכרו בהפסדו", שומה עליו לחזור תמיד על לימודו.

קשה לשמוע וקשה לאבד - אין לו ליפול ברוחו בגלל היותו "קשה לשמוע", בידעו ש"יצא הפסדו בשכרו".

מהר לשמוע וקשה לאבד - אין לא להתגאות בכך, שהרי זה "חלק טוב", כנ"ל.

קשה לשמוע ומהר לאבד - אין לו להתיימש, בידעו שזהו "חלק רע", שניתן לו מלמעלה כדי שישנה מצב זה על-ידי עמל ויגיעה.

(מהתוועדות שבת יקודש פרשת במדבר ה'תשד"מ - בלתי

מוגה. התוועדות תשד"מ כרך ג, עמ' 1806)

הצטרפו לצבא, היו שלוחים! הרב שניאור זלמן גורליק,

שליח הרבי ומנהל בית חב"ד המרכזי בבאר שבע

יש שזכו להיות שלוחים של הרבי עשרים וארבע שעות ביממה. אבל הרבי דורש לגלות אצל כל יהודי את התפקיד והאחריות להיות שליח, ולהגיד: "הנני, רבי! אני מוכן למה שצריך אותי כעת".

במקום ולומר לו: "הנני, אני מוכן לשעה בשבוע. מה שצריך - אני כאן!". כל חסיד יכול להצטרף לצבא השלוחים של הרבי, ולפעול בתיאום כחלק ממערכה כוללת, שכן אם לאו - אפשר להחטיא חלילה את המטרה.

באותה התוועדות (וישלח מ"ז) מוסיף הרבי, שתפקיד השלוחים להיות גם בבחינת "משלח", ולהוציא עוד שלוחים בבחינת "שליח עושה שליח", שכן כשם שהמשלח אינו יכול להגיע לכל מקום, וממנה "שלוחו של אדם כמותו", גם ה"שלוחו" אינו יכול להגיע לכל יהודי בעירו, ועליו למנות שלוחים נוספים; לעורר את כל אחד ואחת מהקהילה, מאנ"ש והמקורבים, שיהיו שלוחים וייקחו חלק במשימה של הכנת העולם לגילוי המשיח.

בהתוועדות פרשת חיי שרה תשמ"ז הרבי גילה חידוש נפלא, שבדורנו כל אחד הוא שליח: "ולכן, **צו השעה** - ע"פ הוראת נשיא דורנו, אשר, "גלה סודו אל עבדיו הנביאים" - **שכל אחד ואחת, איש ואשה, מאנשי ונשי הדור, ימסור את עצמו להיות "שלוחו" של נשיא הדור, לעסוק בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה!**" (התוועדויות תשמ"ז, א, עמ' 542).

אם נדייק בדברים, הרבי אינו אומר רק "תעשו פעילות להפצת תורה ויהדות", אלא, "היו שלוחים!" מהו 'שליח'? בהתוועדות שבת וישלח תשמ"ז מבאר הרבי, ששליח הוא מי "שיוצא מעצמו", מהרגילות שלו. כמו שכתוב על אברהם אבינו: "לך לך מארצך וממולדתך... אל הארץ אשר אראך".

גם לפני כן עסק אברהם אבינו בקידוש שם שמים, אבל ברגע שנצטווה "לך לך!", הפך לשליח של הקב"ה, ו"שלוחו של אדם כמותו". מעתה, מעשיו לא היו "בכוח הנברא", אלא "בכוח הבורא". אפילו לא נאמר לו מה עליו לעשות, רק "לך לך". אתה שליח! הוראות תקבל בהמשך.

זכורני שבאחד ממינוסי השלוחים נשא דברים שליח צעיר, שהחל לפעול במסגרת "שלוחי תורה", ואמר, שעבודתו מוכיחה שהגאולה קרבה. שכן, מה יעשו השלוחים כשיבוא המשיח: יניחו תפילין? יחלקו נרות שבת? - הרי לא יהיה צורך בזה. אלא ילמדו תורה!

ישבתי על יד הרב ליפא קורצוויל, מנהל סניף צאגו"ח בנחלת הרי"ב"ד, והוא פנה אליי בסערה ואמר: "מה יעשו השלוחים כשיבוא המשיח? הם יעשו מה שיגידו להם לעשות!".

באותו רגע הבנתי שזו הגדרת השליחות: לעשות מה שיורו לך לעשות. זו נקודת הביטול אל המשלח, ואז הוא זוכה להיות בדרגת של שלוחו של אדם כמותו, ועד כמותו "ממש".

יש מי שזכו להיות שלוחים של הרבי 24 שעות ביממה, אבל הרבי דורש לגלות אצל כל יהודי את התפקיד והאחריות להיות שליח, אפילו לשעה אחת. להגיד: "הנני, רבי! אני מוכן למה שצריך אותי כעת!".

ברוך ה', זכינו ושלוחי הרבי - בתי חב"ד פרוסים בכל הארץ, בכל עיר ועיירה, יישוב קטן כגדול. כל אחד יכול וצריך לאמץ לו מקום לשליחות, להגיע לשליח

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש, פרשת ניצבים כ"ח באלול

תפילת שחרית

גם בשבת זו אומרים בבוקר את כל התהילים, אף-על-פי שאין מברכים את החודש. לשביעי, וכן למפטיר, מתחילים: "ראה, נתתי לפניך..."

הפטרה: "שוש אשיש".

אין מברכים החודש

הבעש"ט אמר שבשבת זו הקב"ה בעצמו מברך את החודש השביעי, המושבע והמשיבע ברוב טוב לבית ישראל על כל השנה, ובכוח זה ישראל מברכים את החודשים "א פעמים בשנה.

אומרים 'אב הרחמים'.

אחרי התפילה - התועדות בבית הכנסת, כבכל שבת מברכים.

בשבת שלפני ראש-השנה יש להתחיל בשבת עצמה בצדקה באופן המותר בשבת, עלידי צדקה של מאכל ומשקה ['לחיים'] או עלידי צדקה רוחנית, כמו נתינת עצה טובה ועל-אחת-כמה: וכמה לימוד תורה, ועוד וגם זה עיקר - קבלת החלטה טובה [כולל הסכום!] שתיכף ומיד לאחר השבת יקיים... [נתינת ממון בפועל, להפריש לעצמו וליתנו לעני או לגבאי בבוקר].

תפילת מנחה

היום אומרים 'צדקתך'.

פרקי-אבות, פרקים ה'ו.

יום ראשון

כ"ט באלול, ערב ראש-השנה

מוצאי שבת:

אין אומרים 'זיהי נועם', 'אתה קדוש'.

תחנון ואבלות

הלילה, בקריאת-שמע שעל-המיטה, אם אומרים אותה לאחר חצות הלילה - אומרים תחנון¹.

אבל בתוך שבעה מותר לו ללכת היום לבית-הכנסת לאמירת הסליחות, וכן להתפלל עם הציבור.

בסליחות אומרים תחנון (=וידוי) אפילו לאחר עלות-השחר, אבל לא בתפילה.

סליחות

בפיוט 'מרובים צרכי עמך', בסליחות נוסח ליטא הנוסח הוא "ותיטיב לנו הכתיבה והחתימה"², וכך תוקן בכתב-יד באחת מהוצאות קה"ת הראשונות, ולכאורה נכון הוא.

בפיוט "שלוש-עשרה מידות" יש כמה וכמה שינויים שתוקנו ב'סליחות' בהוצאות האחרונות (מוגה עלידי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו):

את הקטע "אל תבוא במשפט עמנו" אומרים חזן וקהל פסוק בפסוק.

את הפסוקים "אל תבוא", "והוא ישפוט", נפוץ לאומרם יחד כפסוק אחד.

1. ע"פ סידור אדה"ז, לפני 'למנצח... יענך'.

2. כגון בסליחות 'קודש הילולים' הוצאת לוינ-אפשטיין, ירושלים תשכ"ה. וייתכן שאצלנו נעתק (בתחילה - צולם) מתפילת נעילה, ששם מבקשים רק **חתימה**, ולא שמו לב לתקן, גם לא בהוצאה החדשה דארה"ק. וע"ע בסליחות 'סוד מלכות' שנשאר בנוסח זה, וביאורו.

תקיעת שופר

היום אין תוקעים בשופר, ומי שלא הספיק להתלמד, יעשה זאת בחדר סגור.³

התרת נדרים

אחרי התפילה⁴ אומרים 'סדר התרת נדרים'⁵, במניין עשרה אנשים כשרים⁶ (ולכל הפחות צריך שיהיו לפני האומר שלושה).

מנהגים נוספים

* חידושי תורה - הוראת הרבי לכל כולל וישיבה, לפרסם לפחות פעמיים בשנה קובץ חידושי תורה (מהתלמידים ומחברי הכולל), לפני ר"ה ולפני חג הפסח.

* עורכים מגבית ומחלקים 'צורכי החג' לראש השנה ולכל חגי תשרי לזקוקים לזה (בדומה ל'מעוץ חייטים' קודם חג הפסח).⁷

* נוהגים לכתוב פ"נ (הנשואים - כמוכן בחגירת אבנט) עבורו ועבור בני ביתו לבקשת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה. להניחו בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ולשלחו (אם באפשרי - בו ביום) על-מנת לקראתו על הציון שלו.⁸

נוהגים להשתטח על קברי צדיקים, והנמצאים בקירוב מקום משתטחים על ציון כ"ק אדמו"ר

3. השלמה לשו"ע אדה"ז ס"ו ס תקפא, במהדורה הישנה עמ' 1364, ובחדשה עמ' תסח.

4. לוח כולל-חב"ד, ובסידור אדה"ז: 'קודם חצות'.

5. בנוסח התרת נדרים, תיבת "בכולהו" נמשך לפניו - "לכן אני שואל ממעלתכם התרה בכולהו" (ולא "בכולהו אני מתחרט") כן אמרו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (רשימות הרב לנדא, 'ספר חב"ד' גיליון 986 עמ' 35) והרבי (מראות-קודש ער"ה תשמ"ט), וכן הוא בסידור 'בית יעקב'. מאידך בסידור אוצר התפילות, וכן בסידור יעב"ץ הוצאת 'אשכול' נמשך לאחריו. בסידורינו מנוקד: "ולא יעשה שום רושם כלל" השי' בקמץ. ואולי הוא טה"ד.

6. בסידור הלשון "טוב שיהיה עדה שלמה", ובספר-המנהגים ובלוח כולל-חב"ד - "ובעשרה". כנראה, לא הקפיד הרבי שהמתיר יהא מי שהותר לו כבר (כפר חב"ד, גיליון 779 עמ' 138).

7. לקוטי-שיחות ח"ד עמ' 369.

8. ראה ספר-המנהגים ס"ע 95. ב'לוח השבוע' לג' תמוז, פורטו כמה מנהגים בקשר לכתיבת פ"נ. מספר הפקס שליך הציון:

0hel@ohelchabad.org. דוא"ל: 1-718-7234444

מהוריי"צ נ"ע וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

מסתפרים⁹, וטובלים מחצות היום¹⁰ במקווה טהרה לכבוד החג.

* כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נהג לקבל על עצמו הידור נוסף לפני כל ראש-השנה¹¹. וכהוראה כללית נאמר: "בכל ראש-השנה צריך כל אחד לקבל על עצמו זהירות יתרה [הידור] במצוות עשה, וזהירות בסייג של לא-תעשה, וזהירות יתרה בהנהגה טובה"¹².

משעה אחת קודם תפילת המנחה¹³ עד תפילת ערבית במוצאי ראש-השנה, ישקוד כל אחד ואחד באמירת תהילים לילה ויום.

הנוהגים לתת צדקה בכל יום, יתנו היום גם עבור שני ימי ראש-השנה.

לפנות ערב¹⁴ לובשים בגדים נאים וחשובים¹⁵, ויודעים שהקב"ה עושה לנו נס לשפטנו במידת הרחמים.

9. מדינא מותר גם אחר חצות, שו"ע אדה"ז סי' רנא ס"ד (אך האריז"ל היה נוהג - כל השנה - להסתפר קודם חצות דווקא, כפי-החיים שם ס"ק יט ומטה-אפרים סי' תקפ"א ס"ג. וכנראה למעשה אין מקפידין בוה, וצ"ע - ראה 'התקשרות' גיליון תרע"ו עמ' 14).

10. לקוטי-דיבורים ח"ג עמ' 865.

11. ספר-המנהגים עמ' 56. אמנם במקור הבא, וברוב המקורות שהובאו באוצר מנהגי חב"ד עמ' קנג"ד מדובר בר"ה עצמו, ובחלקם - לאחריו.

12. 'ספר המאמרים - קונטרסים' לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ח"א עמ' קלב (ושם: 'זהירות יתרה במצוות עשה [בלקו"ש דלהלן: בהידור מ"ע], וזהירות בסייג של לא-תעשה [בתורת מנחם ח"ד עמ' 32: בזהירות יתרה מל"ת], וזהירות יתרה [בתורת מנחם שם: הוספה] בהנהגה טובה"). לקוטי-שיחות חלק ב עמ' 348.

13. אודות תוכן ההתבוננות שצ"ל בתפילה זו, ראה ספר המאמרים תש"ג ס"ע 41.

14. בער"ה סמוך לכניסת החג, נהגו רבותינו נשיאנו להיכנס ולשוחח זמן-מה עם זוגתם הרבנית.

אצלם היה הדבר "בדוגמא של מעלה" כיוון שבר"ה היא הנסירה ובניין המלכות (שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 4). וההוראה בעבודה הרוחנית לכא"ו היא, שאצל כל אחד ואחד מישראל יש לא רק העניין ד'משפיע' אלא גם העניין ד'מקבל' - קבלת עול, ובפסחות יותר - שצריך להתמסר ל[הפצת המעיינות וחיוזוק] נשי ובנות ישראל (תורת מנחם התועדויות ח"כ עמ' 270).

15. לוח כולל-חב"ד.

אמירת תהילים

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים. בשנים מסויימות, לאחר אמירת תהילים זו, החל כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לנגן "אבינו מלכנו"²¹.

עישון

מנהג ותיקין, שגם אלו שמעשנים כל השנה ומעשנים גם ביום-טוב - לא יעשנו בראש-השנה, גם לא בצניעה, וכלשון כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "וראי הדבר אשר הבני-תורה ייזהרו בזה, וישפיעו גם על מכיריהם".

תפילת ערבית²²

לגבי ההוספות שבתפילות שבעשי"ת החל מראש-השנה: מי ששכח לומר בשמונה-עשרה את ההוספות שבאמצע הברכות (זכרנו, מי כמוך, וכתוב, בספר) ונזכר קודם שהזכיר את השם שבתחית הברכה, פסק אדה"ז ש"אומרם במקום שנוכר"²³.

ש"ץ קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

אין כופלים 'לעילא' בקדישים של עשרת ימי תשובה (אלא בתפילת נעילה).

בסיום תפילת שמונה-עשרה אומרים 'עושה השלום' במרומיו, וכן בסיום הקדיש.

אחרי שמונה-עשרה: לדוד מזמור, קדיש-תקבל, עלינו.

כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב אמר, שהכוונה באמירת 'לדוד מזמור' היא כלי להשפעות גשמיות על כל השנה. לאחר אמירתו עליידי כל הקהל, מסיים הש"ץ בקול את הפסוקים האחרונים ("שאו שערים

21. מאידך, בשנת תשד"מ לא ניגנו זאת לפני תפילת ערבית, ונתבאר הטעם בשיחת יום ב' דר"ה או (התוועדות) ח"א עמ' 26) כיוון שאין אומרים בתפילה זו 'אבינו מלכנו' בפועל, עיי"ש. ומאז לא היתה שנה דומה לחברתה, הן בתפילת ערבית והן בשאר התפילות. בשנת תשנ"ב ניגנו זאת רק קודם תפילת ערבית של היום השני ('אוצר מנהגי חב"ד' עמ' נח).

22. להעיר מהידוע ע"ד גודל הפלאת עבודתם של רבותינו נשיאינו בתפילת ערבית דליל א' דר"ה... ומזה מובן שמעין זה ושמץ מנהג צ"ל גם אצל כאו"א מהחסידים" (התוועדות) תנש"א ח"ד עמ' 335 הערה 19).

23. סי' תקפ"ב ס"ו, ובמ"מ וציונים.

אין לובשים ה'קיטל', גם לא הש"ץ והתוקע¹⁶, אלא ביום-הכיפורים.

הדלקת נרות

מדליקים בזמן הנקוב בלוחות, כמו בערב שבת¹⁷. מי שלא הדליקה אז, תדליק בלילה לפני הסעודה (מאש הדולקת לפני החג).

גם הפעם מברכת אחרי ההדלקה¹⁸. הברכות בהדלקת הנרות: "להדליק נר של יום הזיכרון"¹⁹, ו'שהחיינו'.

איש המדליק, לא יברך²⁰ 'שהחיינו'. יש להכין נר גדול (כמו נר נשמה) כדי שיהיה אפשר להדליק ממנו את נרות ליל ב' של ראש-השנה.

יום שני, ראש-השנה א' בתשרי תשע"ט

ליל א' דראש-השנה

עיקר עבודת ראש-השנה הוא בקבלת עול מלכות שמים, ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה – [היא] בעבודה הנראית כמו פשוטה: באמירת תהילים כל הזמן, ולמעט בשינה בשני לילות אלו ככל האפשרי, ולהיזהר מדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהיו (כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו).

16. כי לדעת אדה"ז (סי' תר"י ס"ט) עיקר הטעם שלובשים קיטל "כדי להיות דוגמת מלאכי השרת", וזה שייך רק ביום-הכיפורים - 'המלך במסיבו' ח"א עמ' קטו.

17. הקדמת (בן) ה'דרישה' לטור יו"ד ח"א. מטה אפרים סי' תרכ"ה ס"ג. פסק הגאון בעל 'תורת חסד', וכן מוכח בלקוטי-שיחות כרך כד עמ' 297 הע' 69 – 'קיצור דיני נש'ק' עמ' לו.

18. שו"ע אדמו"ר הזקן סי' רסג ס"ח. ומלשונו משמע דה"ה כשמדליקין בלילה (וגם איש המדליק – קצות השלחן סי' עד בבית השלחן ס"ק ט), ודלא כמ"ש במטה אפרים ובאלף למטה שם.

19. שם, מנהג בית רבנו, כמו בקידוש ובהפטרטה - אג"ק ח"ו עמ' קכה. [בירכה שהחיינו – קיבלה עליה קדושת יו"ט, ואינה יכולה להתנות בזה, מובא מעירובין מ,ב].

20. בירך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש – ספר-המנהגים עמ' 60.

ראשיכם, והינשאו..."), ואין אומרים פסוק בפסוק חזן וקהל.

איחול "לשנה טובה"

כל אחד אומר לחברו: 'לשנה טובה תיכתב ותיחתם', בלשון יחיד דווקא. דהיינו, גם לאנשים נכבדים שנוהגים לפנות אליהם בלשון רבים²⁴.

סעודת יום טוב

קידוש - מי שבירך 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, לא יברכנה שוב בקידוש.

"מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש השנה. אמנם לא יאכלו כל שובעם, למען לא יקילו ראשם ותהא יראת ה' על פניהם" (ש"ע).

בכל סעודות ראש השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל מניחים מלח על השולחן.

בהתוועדויות דראש השנה היה הרבי טובל חתיכה אחת בדבש, ושלאחריה במלח.

טבילת פרוסת המוציא בדבש, וכן טבילת התפוח בדבש - שלוש פעמים.

בתחילת הסעודה של לילה זה, לאחר הטעימה²⁵ מפרוסת המוציא, אוכלים תפוח מתוק בדבש - וכך נהג הרבי: המתין עד שייגיעו גם הרימונים לשולחן²⁶, ואז נטל את התפוח בימינו²⁷, בקליפתו. חתכו לחלקים, טבל חלק אחד (שלוש פעמים) בדבש, ורק אז בירך עליו 'בורא פרי העץ'²⁸, ואחר הברכה קודם האכילה²⁹ אמר: "יהי רצון מלפניך

(ללא ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה".

גם אם יש על השולחן תמרים או רימונים, שהם משבעת המינים, הורה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לברך 'בורא פרי העץ' על התפוח דווקא³⁰.

ההנהגה בפועל וההוראה לרבים - לכוון בברכת 'העץ' לפטור גם את רסק התפוחים שאוכלים בקינוח הסעודה³¹.

בהמשך לזה, אוכלים רימון³² וראש איל (למעשה - ראש דג. וצריך לבדוק בעוד-מועד מתולעים), אבל אין אומרים 'יהי רצון' כי אם על התפוח.

וכדי שלא יתעוררו שאלות וספקות בנוגע לאמירת (ברכה על הרימון בפני עצמו, וכן) ברכה אחרונה לאחרי אכילת הרימון, אם אכלו שיעור שלם [וכיוון שבראש השנה כתיב "אכלו משמנים גו' מנות גו'", הרי בוודאי שצריכים לאכול שיעור שלם] - כדאי לאכול בתחילת הסעודה (לאחרי נטילת ידיים וברכת המוציא³³), על דרך מה שכתב אדמו"ר הזקן בסידורו "נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש בתחילת הסעודה", שאז אין צריך לברך אחריו (אף-על-פי שפירות שנאכלין בתוך הסעודה צריך לברך לפניהם), כיוון שנפטר בברכת המזון³⁴. רבותינו נשיאינו מיעטו ביותר בדיבור בימי ראש השנה, כולל בעת הסעודות³⁵, ובפרט ביום הראשון.

(עמ' 104) "כדי שיהיה יהיירצון" סמוך לברכת הפרי, ותהיה הפתיחה דברכת העץ שייכת גם אליו... שיהיה לו מעין תוקף ברכה", עיי"ש.

30. לוח כולל-חב"ד, ע"פ הוראת הרבי במכתבו, וכן 'מעשה רב', המלך במסיבו ח"ב עמ' יג, 'אוצר' עמ' עט (ולכאורה הוא ע"פ מש"כ בסדר ברה"נ שם).

31. 'רשימות היומן' עמ' קנט. סה"ש תש"ה עמ' 4. המלך במסיבו ח"א עמ' נד, קיא, ודלא כמובא בס' המנהגים עמ' 56. ראה 'אוצר' שם.

32. הרוצה לברך שהחיינו על הרימון בנפרד, ייזהר שלא יהיה הפרי בפני המקדש בשעת הקידוש (וראה המלך במסיבו ח"א עמ' עה).

33. כנראה הכוונה לאחרי אכילת התפוח, שאז אין צריך לברך על הרימון ברכה בפני עצמו - הערת המו"ל בשיחה.

34. 'התוועדויות' תנש"א כרך ד עמ' 323.

35. כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ר"ה, ולא הניח 'לנגן' בהן, גם ביום השני. אבל הרבי בהתוועדויות אמר 'לחיים', והורה 'לנגן' בהן ('אוצר' עמ' פט, קמח).

ערב אני בדבר, שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגע-רע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלים לפניו".

תפילת שחרית

לאמירת 'המלך' ניגש ש"ץ אחר, והוא ה'בעל שחרית'. הש"ץ פותח בנעימה המקובלת, מסיימה בקריאת 'המלך' בקול רם, וממשיך מיד "יושב..." בנעימה, והקהל אינו קורא 'המלך' בקול רם, לא עם הש"ץ ולא אחריו (אבל כל אחד אומר לעצמו את כל הנוסח).

אין נוהגים כמנהג העולם לפתוח את הארון לאמירת "שיר המעלות ממעמקים" בראש-השנה ובעשרת-ימית-שובה, או לאומרו פסוק בפסוק, חזן וקהל.

"ברוך... הבוחר בעמו ישראל באהבה" מסיים הש"ץ בלחש, וכן בכל ימות השנה, כמובן, אולם "ברוך... גאל ישראל" מסיים הש"ץ בקול רגיל, וכן בכל ימות השנה, כמובן.

בחזרת הש"ץ³⁸, כשמגיע הש"ץ ל'וכתוב' ול'ובספר', הציבור אומרם בקול רם ולאחר מכן אומרם הש"ץ, אבל לא ב'זכרנו' וב'מי כמוך'.

בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו... וקדוש", סוגרים הארון, ואומרים כל הבתים של "תעיר ותריע...", וכל הא"ב של פיוט "אדר והוד". אחרי חרוז "כל יושבי תבל" האחרון, אומרים "ישפוט תבל... והוא באחד", פותחים הארון, וממשיכים "ה' מלך".

עד כמה שזוכרים, תמיד עמד הרבי בפיוט 'לא-ל עורך-דין'.

היו שנים שהרבי היה מתרומם משיבתו בסיומי ברכות בחזרת הש"ץ, ומתרומם מסמיכתו על ה'עמוד' באמירת 'וכתוב', 'ובספר'. אך בשנים אחרות היה יושב גם בסיומי ברכות.

בבית-חינו לא נהגו לעשות הפסקה לפני קריאת התורה.

38. בימים הנוראים, כשהתחיל הש"ץ את החזרה, חזר הרבי למקומו (ע"פ שו"ע אדה"ו סי' קכג ס"ס ג). כשגמר הש"ץ "אתה קדוש... יהללך סלה", התיישב (עכ"פ בשנים האחרונות), ראה פסקי תשובות סי' קכה סוף ס"ק ו.

מי ששכח לומר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון, ונזכר קודם שהתחיל 'הטוב והמטיב' - אומר "ברוך... אשר נתן ימים טובים... את יום הזיכרון הזה, ברוך... מקדש ישראל ויום הזיכרון. בלילי ראש-השנה אם התחיל ברכת 'הטוב והמטיב', ואפילו תיבת 'ברוך' בלבד - חוזר לראש.

לפני 'הרחמן' דראש-השנה אומרים 'הרחמן' דיום-טוב.

בברכת-המזון דראש-השנה, כשהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המזמן, היה אומר: "הרחמן הוא יחדש עלינו וכו'" בקול-רם, וענו אחריו אמן.

בסוף ברכת-המזון, אומרים "עושה שלום..." (ולא "השלום").

יום א' דראש-השנה

בימי ראש-השנה טובלים במקווה-טהרה בשחרית קודם התפילה, וכן בכל שבת ויום-טוב.

קודם התפילה

הבריאים אינם טועמים וגם אינם שותים מאומה עד אחר התקיעות וסיום התפילה³⁶.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ היה מצווה לתוקע³⁷ ללמוד בימי ראש-השנה בבוקר את המאמר "להבין עניין תקיעת שופר", הנדפס ב'סידור עם דא"ח' (רמד, ג). והוסיף הרבי: מובן מעצמו, שזהו נוסף על חיוב ידיעת הלכות שופר כמבואר בפוסקים.

מנהגי-ישראל-תורה לעשות מאמצים גדולים ביותר שכל ילד יהיה בימי ראש-השנה משך זמן בבית-הכנסת, וישתתף - בהתאם לגילו - בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, יענה 'אמן', 'ואמן', יהא שמיה רבא'.

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתבו ר' יהודה החסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון:

36. שם עמ' צ, והטעם מובא משדיחמד כיוון שחביבה מצווה בשעתה. ולהעיר, שבישיבת ת"ת בבית-חינו לא הקפידו שלא לשתות בבוקר ראש-השנה קודם התקיעות, וכן פסק שם המרא-דאתרא הגר"ש דבורקין ע"ה (כפר חב"ד" גיליון 733 עמ' 66 גיליון 734 עמ' 74).

37. ולכאורה כל זה (וכש"כ ידיעת ההנהגה בפועל באם חלה טעות כלשהי, וכמובן - מבעוד מועד) חל גם על כל התוקעים במבצע שופר, ובפרט המוציאים רבים י"ח.

לאחר חזרת הש"ץ אומרים 'אבינו מלכנו' החזן והקהל כולם כאחד, מתחילה ועד סוף. מנגנים ב"אבינו מלכנו, אין לנו מלך..."

בלוח התיקון' לסידור תורה-אור (תש"א) נכתב שצריך לומר "זכויות".

אם יש ברית-מילה בבית-הכנסת, מלים לפני התקיעות.

בפתיחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך 'ריבוננו של עולם', 'היו לרצון', ופסוק 'ואני תפילת' – פעם אחת בלבד, ככתוב במחזור השלם.

בתפילת שחרית של שני ימי ראש-השנה קוראים בתורה (חוץ מן המפטיר) בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'ויעזור', קריאת העולים לתורה³⁹, ברכות התורה, ו'מי שבירך'.

נוסח 'מי שבירך' שב'שער הכולל', הוא: "בעבור שעלה לתורה... בזה יום הדין..."⁴⁰.

סדר התקיעות

אין נוהגים שגדול העדה אומר דברי כיבושין לפני תקיעת שופר.

בעל-תוקע קבוע ימשיך בתפקידו גם אם הוא בשנת האבלות (רח"ל).

לאחר הכנה להתעוררות לתקיעות – בהכנה רבה כל חד לפום שיעורא דליה, שהיא הכנה רבה לעבודת ה' במשך כל השנה – ואמירת ז' פעמים למנצח, פסוקי 'קרע שטן', עלה אלוקים, יהי רצון (שאומר רק הבעל-תוקע [לעצמו]), מברך התוקע "לשמוע קול שופר", ו'שהחיינו'. השופר מכוסה (ורק פיו גלוי) גם בשעת הברכות⁴¹, עד

39. התוקע הוא 'חיוב' לעלות לתורה, ויש מקומות שגם בעל-המוסף (ולא השחרית) – שו"ע אדה"ז סי' תקפ"ד ס"ח. וכתבו שאם הוא תוקע ומתפלל בשכר אין 'חיוב' כלל להעלותו (שערי אפרים סי' ב סט"ו, ומטה אפרים סי' תקפ"ד סכ"ב), אך יש להעדיפו אם אפשר – כדי שיהיה ליבו שמח ב'פיקודי ה'... משמחי לב', ועי"ז לא יטעה בתפילה ובתקיעות (אלף המגן למט"א שם ס"ק כז, ע"פ הלבוש).

40. וראה באוצר' עמ' קד וס"ע רכ, ובס' נתיבים בשדה השליחות ח"א עמ' שיב, ועצ"ע.

41. הרבי לא אחז את השופר בידו בשעת הברכה – כמשמעות המטה-אפרים סי' תקפ"ה ס"ג, ולא כמובא בנו"כ שלו ובפסקי תשובות שם אות ד.

התקיעות, אך לא בתקיעות עצמן.

יכוון המברך להוציא את השומעים ידי חובתם בברכות ובתקיעות, וגם השומעים יכוונו לצאת ידי חובתם, ולא יענו "ברוך הוא וברוך שמו"⁴².

גם השומע אסור לו להפסיק בין הברכות להתקיעות, ואם הפסיק שלא מעניין התקיעות חוזר ומברך.

אין להפסיק גם אחר התקיעות, עד גמר התקיעות דמעומד, רק מעניין התקיעות והתפילות, ואם הפסיק (אחר התחלת התקיעות) אינו צריך לחזור ולברך.

המקריא – מורה באצבעו בסידור, אבל אינו מקריא בדיבור. התוקע מאריך בתקיעתו עד שמסיר המקריא אצבעו.

תוקע⁴³ תשר"ת שלוש פעמים, תש"ת שלוש פעמים, תר"ת שלוש פעמים. בשברים תוקעים שלושה קולות ומחצה⁴⁴ (יש אומרים שהרבי תקע כך: טר-ארטו, ארטו, ארטו, טו). כל שבר – נמשך שלושה כוחות דווקא. בתרועה – מרבין בטרומיטין. בתקיעות מיושב – שברים-תרועה בנשימה אחת, בהפסק משהו ביניהם. ואילו בתקיעות מעומד בשתי נשימות – בהפסק נשימה ביניהם⁴⁵.

בסידור אדמו"ר הזקן נאמר, שבין תשר"ת לתש"ת ובין תש"ת לתר"ת יתוודה (התוקע) בלחש⁴⁶.

אחרי התקיעות אומרים – גם הקהל – 'ובכן, יהי רצון מלפניך...'⁴⁷.

42. כי אז יש חשש הפסק אפילו בדיעבד על הברכה, שו"ע אדמוה"ז סי' קכד סו"ס ב.

43. ברשימות היומן' עמ' שדמ ישנן הוראות דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע משנת תרצ"ה בקשר לאורך התקיעות, החצי שבר' והתרועות, שלא פורסמו אח"כ, וכנראה שגם הרבי לא נהג כמותן.

44. בעניין החצי שבר' ראה בשערי ה'ל' ומנהג ח"ה סי' ע, ובקובץ 'היכל הבעש"ט' גיליון טו ס"ע קה.

45. שו"ע אדמוה"ז סי' תק"צ ס"ט (כנראה נהוג גם בלחש בב' נשימות). אם תקע קול כלשהו בשתי נשימות, לא יצא (שו"ע אדמוה"ז שם ס"ח. וראה הנסמן בס' שבח-המועדים עמ' 27 הע' 9).

46. הכוונה לוידויו **במחשבה**. ועניינו – לא וידוי על חטא ועוון, אלא **אגעוועים** פנימיים. וי"א דהיינו 'ציור פני הרבי' – 'אוצר מנהגי חב"ד' עמ' קכד, עיי"ש, וש"נ.

47. בקונטרס לימוד החסידות עמ' 11 נאמר: "על-פי הנהגות

מ"כבקרית", עד שם. אח"כ אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והחזן חוזר זאת בקול רם. הקהל אומר: "כי כשמך... וכחלום יעוף", והחזן אומר "אמת..." ואילך, עד "כחלום יעוף", ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה... וקיים", והחזן חוזר זאת בקול רם. הקהל אומר "אין קצבה" עד גמירא, והחזן מסיים זאת בקול ומתחיל "כתר".

הש"ץ והקהל⁴⁹ כורעים ב'עלינו', ככתוב במחזור. מנהג הרבי: ל'עלינו' עמד וכרע עם הש"ץ (לא רק ב'להבל ולריק'). לנפילת כורעים אין נופלים על היד, אלא נוגעים בראש בקרקע, אצבעות הידיים קפוצות והבוהן אינה כפופה לתוכן.

אסור לש"ץ לעקור ממקומו בעת התפילה, ולכן יעמוד קצת רחוק מן התיבה כדי שיוכל לכרוע ולהשתחוות, והעומדים לידו עוזרים לו לקום.

פסוקי "אתה הראת" אומרים הקהל (בלבד) בשעה שהש"ץ מסיים "הוא אלוקינו אין עוד", ולכן על הש"ץ להאריך מעט בזה כדי שהציבור יספיק לומר את כל הפסוקים [וכיוון ש'עלינו' הוא חלק מהתפילה, על הש"ץ לאומרו כולו בקול], ולא למהר ולהתחיל מיד "אוחילה לא-ל".

נשיאת כפיים⁵⁰ בראש השנה – כבכל יום טוב. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב היה לומד כל שיעוריו הקבועים (גם בנגלה) גם בראש השנה וביום הכיפורים⁵¹.

אחרי התפילה ואמירת התילים, תוקעים שלושים קולות כדי לערבב את השטן⁵². ותקיעות אלה אינן לעיכובא, שהרי כבר יצאו ידי חובתם.

49. רגילים שהנשים אינן כורעות, ואולי משום צניעות (וראה בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב אר"ח סו"ס ער).

50. משו"ע אדמו"ר סי' קכח סנ"ח מוכח, שגם המתפלל במניין שאין מנגנים בו, אומר 'רבש"ע', עיי"ש.

51. רשימות היומן ס"ע ער. ולכאורה צריך ללמוד היום גם חלק מהפסוקים בפרק של כאו"א בתהילים עם רש"י, כמנהגו בכל ר"ח. ואף שנמנעים להזכיר ר"ח בראש השנה, כנפסק בשו"ע אדמו"ר סי' תקצ"א ס"ו, הרי אין לימוד זה דבר השווה לכל נפש כמו אמירת ברכינפשי וכיו"ב, שהרי כל אחד לומד פסוק אחר מחבירו.

52. ה'שברים-תרועה' דתקיעות אלו תוקעים בנשימה אחת, כמו בתקיעות דמיושב (כך תקעו באוטבוצק אצל כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע וכן אצל הרבי, שבחזמהמועדים עמ' 30 בשם התוקע דמעומד אצל הרבי הרה"ח ר' יוסף-ימנחם-מענדל ז"ל טננבוים).

האומר את הפסוקים קודם התקיעות מנגן גם כן את שלושת הפסוקים שלאחר התקיעות: "אשרי העם", "בשמך יגילון", "כי תפארת" [והקהל עונה אחריו פסוק בפסוק]. ואחר-כך אומרים כל הקהל יחדיו: "אשרי יושבי ביתך". יהללו.

תפילת מוסף

הש"ץ של מוסף אומר (רק הוא ולא הקהל): "הנני העני... ו"דעתי ה'..." (הפסוקים – בקול רם). חצי קדיש. תפילת מוסף.

אם בית הכנסת מרוצף באבנים, בשיש וכדומה⁴⁸, מכינים מגבות וכדומה כדי להפסיק בין פני המשתחוים ב'עלינו' לבין הקרקע.

תוקעים הן בלחש והן בחזרת הש"ץ. בתפילת לחש, כשמגיעים המתפללים לסיום הברכות ששם יש לתקוע, הש"ץ או התוקע טופח בידו על השולחן כדי לסמן לציבור שעומדים לתקוע. התוקע מעומד עומד במקומו. למנהגנו אין מקרים כלל (=גם לא מראים באצבע) בתקיעות מעומד, לא בלחש, לא בחזרת הש"ץ, ולא בתקיעות שאחר-כך.

המתפלל מוסף ביחידות אינו תוקע בברכות מוסף. ואפילו אם יש מי שיתקע לו, אינו מפסיק לשמוע את התקיעות, שלא תיקנו זאת אלא בציבור.

בסוף הפיוט "אופד מאז" צריך לומר: "להעביר בשבט"; "תחזק מנגן". אחר-כך, בחרוז "אם לא למענו" צריך לומר: "למענו... וְכַעַס".

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו היה עומד באמירת "זנתנה תוקף".

סדר האמירה של החזן והקהל, כרגיל בין אנ"ש: החזן מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים – עד "ומי ירום" (דלא כמנהג העולם שמתחילים קטע שני בפ"ע). החזן חוזר בקול

הקהל, הנה אחר התקיעות צריך הבעל תוקע לילך למקומו, לשבת ולשאת פניו אל העם, והם יסתכלו בו, אך הרבי הדיש שאי"ז ממנהגי חב"ד (אף שרבותינו נשיאנו נהגו בזה, המלך במסיבו ח"ב עמ' קצא) אלא סתם מנהג ישראל – מענה להרה"ח ר' דוד קרץ ז"ל מעפולה, ועד"ז בהמלך במסיבו ח"א עמ' קיג, 'אוצר' עמ' קכז.

48. כולל במרצפות המצויות באה"ק כיום, אבל לא ברצפת קרשים, או כשיש על הרצפה כיסוי פלסטי או שטיח.

תשליך

אחר תפילת מנחה, לפני השקיעה, הולכים מחוץ לעיר אל באר המים או מעיין⁵⁴, ואומרים 'סדר תשליך', ואחר כך מנערים את שולי הטלית קטן. אם כבר שקעה החמה, אפשר לומר תשליך עד הלילה. מי שלא הלך לתשליך בראש־השנה, יכול ללכת ב"ג מידות' (ח' תשרי).

יום שלישי, ב' בתשרי ליל ב' דראש־השנה

ערבית

לפני תפילת ערבית אומרים תהילים.

הדלקת נרות

זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, מאש הדלוקה לפני ראש־השנה. מברכים (לאחר ההדלקה): "להדליק נר של יום הזיכרון", ו'שהחיינו'.

בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכלת בו, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש. אם היא לובשת לראשונה בגד חדש, אינה צריכה פרי חדש ואז יכולה להפסיק בין הדלקת הנרות לבין הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים - בכל זאת תברך 'שהחיינו'.

קידוש

נוהגים להניח פרי חדש לפני המקדש ובעת ברכת 'שהחיינו' מסתכל בפרי חדש, או שלובש בגד חדש, ואם אין לו - מכל־מקום יברך 'שהחיינו'. את הפרי החדש אוכלים קודם נטילת ידיים

54. באם אומרים תשליך סמוך לנהר שיש בו דגים, מדייקים שיוכלו לראות את הדגים במים, כפי שנהג הרבי הקודם (שערי הל' ומנהג ח"ה ס' ע). כשאין באר וכדומה, עדיף לדחות אמירת תשליך ל"ג מדות, כדלהלן. אולם אם לא נראה שיגיעו לבאר וכד' בעש"ת, או כשחייבים להיות בראש־השנה בתשליך ללא באר - ראה ב'כפר חב"ד' גיליון 536 עמ' 14 הוראת הרבי להרה"ח ר' יעקב־יהודה הכט ע"ה שבלית ברירה די אפילו בברז פתוח.

ענייני התקיעות ו'מבצע שופר'

"מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לו לתקוע כל היום... לפי שמצווה על הגדולים ללמד את הקטנים ולחנכם במצוות". התוקע בעבור נשים לא יברך להן, אלא יברכו הן לעצמן.

במשך ימי ראש־השנה, משתדלים (על־פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו) לזכות רבים מאחינו בני־ישראל בשמיעת קול שופר, דהיינו לתקוע להם סדר התקיעות דמיושב כהלכתן, ובמיוחד חיילים ושוטרים, והנמצאים בבתי־אבות, בתי־רפואה ובתי־הסוהר.

כשאין אפשרות לתקוע את כל הל' קולות, כגון שצריכים להספיק 'בית רפואה' שלם, הורה הרב יקותיאל שי' פרקש לתקוע ג"פ תשר"ת, ולכוון שכל מה שאינו שייך לחיוב התקיעות מתכוונים בו רק "לשורר", ולא לתקוע כלל, וכדי להפריד בין הקולות יפסיקו בנשימה בין השברים לתרועה, ובזה ייצאו ידי תשר"ת, תש"ת ותר"ת.

סעודת יום טוב

קידוש: "תקעו... לאלוקי יעקב", סברי מרנן, וברכת הגפן (בלבד).

השוכח 'עלה ויבוא' בברכת המזון ביום ראש־השנה, אם נזכר קודם שהתחיל תיבת 'ברוך' של 'הטוב והמיטיב', יאמר את הברכה המיוחדת כנוסח שבסידור. ואם נזכר אחר שאמר תיבה זו, אינו חוזר.

מניעת שינה

נוהגים שלא לישון בראש־השנה ביום, והיושב בטל הרי זה כישן.

איסור הכנה

אסור להכין מהיום למחר⁵³.

53. למחר: גם כשחל בחול, ובכל יו"ט, אסור להכין ליו"ט שני - שו"ע אדמוה"ז סו"ס תצה וסי' תקי"ג. לשבת: שם סי' תקכ"ז סעיף כג.

מטה". כ"ק אדמו"ר בעצמו (החל משנת תשי"ב) נטל ידיו לסעודה הוא והקהל בכל ראש השנה לעת ערב, במשך ההתוועדות הורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואמר מאמר דא"ח נוסף לשיחות וכו', ובו הזכיר מדברי כל הנשיאים (והחל משנת תשד"מ גם מדברי האריז"ל).

לסעודה. בליובאוויטש נהגו, וכן הקפידו רבותינו נשיאינו, לאכול כזית ולברך ברכה אחרונה (רק על הפרי, ולא על היין).
דברים הנאכלים לסימן טוב, הם רק בלילה הראשון.

יום ב' דראש השנה

טבילה במקווה. אין טועמים קודם התקיעות. התוקע ילמד את המאמר (כנ"ל אתמול).
תפילת שחרית. בחזרת הש"ץ בשחרית, אחרי פיוט "אתה הוא אלוקינו", אומרים "תעיר ותריע" "מלך ממלט", "מלך זכור... נורא וקדוש". "שמו מפארים... שומרים... שפרו... שבטי... שבותנו... שבח מגדול... כל יושבי... קדוש". "אדר והוד (כל החרוזים בסדר הא"ב)... הללוהו בתקע שופר, כל יושבי... קדוש". "אדון אם מעשים... הן לא יאמין... קדוש", וממשיכים "ובכן ויהי בישורון מלך", מלך עליון...⁵⁵

רבותינו נשיאינו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום השני⁵⁶, אחר קריאת התורה לפני התקיעות. סדר תקיעות וסיום התפילה – כדאתמול.

סיום ההג

לשון כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "ואני בהצעת, אשר גם כל אחד ואחד ינהוג כן, לחבר שעות דראש השנה והתחלת מוצאי ראש השנה בלימוד החסידות, ובשביל אשר סללו לנו נשיאינו – וימשך גם לנו בכל עניינינו אור החסידות עד למטה

יום רביעי

ג' בתשרי – צום גדליה

מוצאי ראש השנה

בתפילת ערבית, מוסיפים (גם): אתה חוננתנו, המלך המשפט.
כבכל מוצאי יום טוב, אין אומרים 'ויהי נועם', ואתה קדוש'.

הבדלה: מתחילים כרגיל "הנה איל ישועתי"⁵⁷, אך בלי ברכות הנר והבשמים.

בתפילת שחרית אומר הש"ץ "עננו" בברכה בפני עצמה⁵⁸, בין ברכת "גואל ישראל" ל"רפאנו", גם אם התפללו רק שלושה מתענים. אם אין כנ"ל – אומר הש"ץ "עננו" בתוך ברכת "שומע תפילה".

מי שאינו מתענה אינו נעשה ש"ץ, ואם נעשה ש"ץ אומר "עננו" בברכת "שומע תפילה" כיחיד בתפילת מנחה.

אומרים תחנון, נפילת אפיים. באמירת סליחות⁵⁹

57. כדעת הפמ"ג במשצבות סי' תצא ס"ק א (וכ"מ בלבוש"), ודלא כמנהג העולם (מטה אפרים סי' תרכ"ד, לקוטי מהרי"ח ח"ב פב,א) שמתחילים בברכת הגפן.

58. ש"ץ ששכח 'עננו': נזכר לפני השם של חתימת רפאנו – חזר לעננו', ואח"כ אומר שוב 'רפאנו'. נזכר אח"כ – אומרה בשומע תפילה וחזרתם העונה בעת צרה ושומע תפילה. נזכר אח"כ – אומרה ברכה בפ"ע אחרי 'שים שלום' (שו"ע אדה"ז סי' קיט ס"ה).

59. בפיוט "הורית דרך תשובה", "תתן חזון הפיכתם, אחוזם רתת וחלחלה" . . . פסוק הוא בדניאל (ט, כז), "עד כלה ונחצרה" תתן על שומם", וברש"י שם: תגיה ותנד. ובפירוש הרס"ג והמצודות כתבו, שהוא לשון התכה והורקה. וגם שם אין מדובר על הורקת והורדת דבר גשמי, כ"אם שנתבוא עליהם גזירת הכיליון. וכן הוא הפירוש גם בפיוט דידן - ומסתבר ביותר שכיוון הפייטן ללשון הכתוב מפאת הדמיון בתוכן - כאשר יצאה עליהם (והגיעתם הידיעה אודות) "חזון הפיכתם", אזי "אחוזם רתת וחלחלה".

55. 'אוצר' עמ' צח. אגב, מסיבה טכנית (כתוצאה ממה שהורגלו שהן הציבור והן הש"ץ אומרים הכל), מורגל בקהילות האשכנזיות (וגם בין אנ"ש) באמירת הפיוטים, לקשר את חציו השני של כל חרוז עם חציו הראשון של החרוז הבא, ואת כמובן בניגוד למשמעות הפיוט (כמפורש בקשר לפיוט זה ב'לקוטי תורה – תורת שמואל' תרל"ח עמ' שיח, בד"ה וכל מאמינים, בסה"מ רס"ג עמ' יב, ובאגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח"ב עמ' תי), וק"ו בפיוט זה האחרון, שיש להיזהר שלא לבוא לידי חירוף ח"ו באמירת: "לעדי עד – מלך אביון".

56. 'התוועדות' תשמ"ג ח"א עמ' 56, ומסיים שאינה הוראה לרבים, אלא כל אחד יחליט בעצמו כיצד להתנהג בזה, ע"כ. וכיוון שאומרים זאת בלחש, לא נהגו אלה שיש להם אב ואם לצאת מביהמ"ד של הרבי. (מזכירים תחילה את הרבי נשיא דורנו, אדונו מורנו ורבינו מ"מ בן חנה, ואלה שהכירו – גם את הנשיאים שלפניו, תורת מנחם כרך מז עמ' 343. וראה בלוח יו"כ א"ה).

קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

עשרת ימי תשובה

* לעניין עריכת נישואין בעשרת ימי תשובה, הנה לפני שנים רבות הזכיר הרבי ועורך לקיים "מנהג ישראל שאין נושאים נשים בעשי"ת"⁶¹, אבל לאחר שזירז הרבי לקיים נישואין "בהקדם הכי אפשרי"⁶², גם בתאריכים שלא נהגו אצלנו, צריך עיון אם עדיין יש להקפיד על זה.

* בעניין סיוע לצורכי החגים – אף על פי שנתנו כבר לכבוד ראשהשנה, יש לבדוק שוב לאחריו, שמא כעת (לאחר שנתעלה בראשהשנה) עומד יהודי – בדרגתו עתה – במצב של "אין נכון לו", ולהשלים את כל החסר לו לצורכי החגים בימים הבאים.

* בעשרת ימי תשובה אין אומרים סליחות, מלבד בצום גדליה שהוא תענית ציבור⁶³.

* בעשרת ימי תשובה ניתן לומר תהילים גם בלילה⁶⁴.

מתחילים "דרשו ה' בהימצאו", ומדלגים 'אשמנו' ו'ויאמר דוד אל גד". בפיוט 'הורית' נהג הרבי לחזור את כל ה'פזמון' בין כל בית ובית, וכמובן גם בסיום הפיוט. לאחר סיום הסליחות אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך (ואומרים בו 'חדש עלינו' 'כתבנו', כבכל עשי"ת), "ואנחנו לא נדע", וחצי קדיש.

בכל עשרת ימי תשובה אומרים 'אבינו מלכנו' הארוך בשחרית ובמנחה אחר נפילת אפיים, קודם "ואנחנו לא נדע".

מוציאים ספר תורה וקוראים "ויחל משה" לשלושה קרואים, גם אם יש רק שלושה מתענים. מי שאינו מתענה לא יקראוהו לתורה. ואם קראוהו לתורה וצר לו להודיע שאינו מתענה מפני חילול ה' – יעלה.

את הפסוקים (וחלקי הפסוקים): "שוב מחרון אפך", "ה' ה' אל רחום", "וסלחת לעווננו" – אומרים הציבור בקול רם ואחריהם אומרם הקורא בתורה. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם עם הציבור, וסיימם עם הבעל קורא.

צדקה

בימי התעניות נוהגים לתת לצדקה לפני תפילת מנחה 'אגרא דתעניתא', ויש נותנים לפי עלות הסעודות שהיו אמורים לאכול היום. ו'מנהג ישראל להרכות בצדקה ביום התענית'⁶⁰.

בתפילת מנחה מוציאים ספר תורה וקוראים "ויחל" כבתפילת שחרית, והשלישי הוא המפטיר. אין אומרים חצי קדיש אחר קריאת התורה. מגביהים וגוללים את ספר התורה.

הפטרה: "דרשו ה' בהימצאו" (ישעיה נה, ג – נו, ח). לאחר אמירת הפטרה אומר שלוש ברכות, עד "מגן דוד". יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה, ואומרים ענגו בברכת "שומע תפילה", והש"ץ כבתפילת שחרית.

אחרי חזרת הש"ץ – תחנון, 'אבינו מלכנו' הארוך,

61. אג"ק ח"ט עמ' רה (ממטה אפרים סי' תרב ס"ה, קיצור שו"ע סי' קל ס"ד) ומבאר שם שזה נעשה כדי לקיים אח"כ את המצוה מן המובחר.

62. 'שערי הל' ומנהג' ח"ה ר"ס קנח (ועד"ז ב'צדיק למלך' ח"ז עמ' 227. 'התקשרות' גיליון קסא עמ' 18). וראה שו"ת יחיה דעת ח"א סי' מה.

63. ספר המנהגים עמ' 58. והטעם ב'התוועדויות' תש"נ ח"ב עמ' 367 (=ס"ה"ש תש"נ ח"א עמ' 351) מכ"ק אדמו"ר מהור"י"צ בשם הצמח צדק, לפי ש"ע"ד כאן (עד ר"ה) - מצות אמירה, ומכאן ואילך - מצות עשייה".

64. הוראת הרבי, ספר המנהגים עמ' 20.

65. היום יום ד' טבת, וראה אג"ק סוף כרך ח"י.

60. ראה ס"ה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 460, לקוטי שיחות כרך ח עמ' 470.

פקודת יום

אי אפשר לדחות את השליחות!

כאשר הרבי שולח שלוחים ודורש להתמסר לעבודה של הפצת היהדות, הפצת תורת החסידות וכו' - ישנם החושבים: הן אמת שבודאי צריכים לקיים את השליחות, אבל אעפ"כ, מהי המהירות? אפשר לעשות זאת ברגע שלאח"ז...

ובכן, צריכים לדעת שהקיום של "רוב גופי תורה" של אותם יהודים הנמצאים בהמקום שאליו נשלח, תלוי בהשליחות שלו! ...כוונת השליחות ששולח הרבי היא - בשביל הזולת, כדי להציל את אותם נשמות של בני ישראל שנמצאים במקום שליחותו, ולכן, אי אפשר לדחות את קיום השליחות, שהרי ברגע זה עלול יהודי לפרש את ענין האמונה וכו' באופן הפכי, ושוב לא תהי' אפשרות ח"ו להציל אותו!

(משיחת ש"פ קדושים תשכ"ה - תורת מנחם כרך מג עמ' 278)

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש